

**UNIVERZITA KARLOVA**

**Právnická fakulta**

**Pavel Houdek**

**Přínosy a rizika zavedení právní subjektivity  
zvířat v českém právu**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. 12. 2016

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Pavel Houdek

V Praze dne

Děkuji panu doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

# Obsah

<u>Předmluva</u> .....	1
<u>Úvod</u> .....	4
1. <u>Vývojové tendence v přístupu k právní ochraně zvířat</u> .....	6
1.1. Ochrana zvířat proti týrání.....	7
1.2. Welfare zvířat .....	9
1.3. Práva zvířat .....	11
2. <u>Ochrana zvířat v platném právu</u> .....	13
2.1. Ochrana zvířat v oblasti ústavního práva.....	13
2.2. Ochrana zvířat v oblasti veřejného práva .....	16
2.3. Ochrana zvířat v oblasti soukromého práva .....	17
2.4. Ochrana zvířat v oblasti mezinárodního práva .....	19
2.5. Mají zvířata podle platné právní úpravy práva? .....	21
3. <u>Uvažované podoby právní subjektivity zvířat</u> .....	23
3.1. Mají zvířata práva? .....	23
3.2. Nová kategorie majetku – koncept living property .....	25
3.3. Třetí kategorie právnických osob – animal person.....	26
3.4. Plná právní subjektivita – osvobození zvířat .....	28
4. <u>Argumenty pro a proti zavedení právní subjektivity zvířat</u> .....	32
4.1. Morálka a etika .....	32
4.2. Nedostatečná ochrana v rámci welfare .....	33
4.3. Symbolický význam .....	34
4.4. Změna paradigmatu .....	35
4.5. Krutost ke zvířatům jako model krutosti vůči lidem .....	36
4.6. Práva zvířat jako právní oxymóron.....	38
4.7. Práva zvířat jako nástroj eroze lidských práv .....	40
4.8. Ekonomické dopady zavedení právní subjektivity zvířat na společnost .....	43
5. <u>Právní subjektivita zvířat</u> .....	46
5.1. Rozsah právní subjektivity zvířat .....	47
5.2. Právní jednání zvířat .....	49
5.3. Právní odpovědnost zvířat .....	52
5.4. Rozsah zvířecích adeptů na získání právní subjektivity .....	55
6. <u>Závěr</u> .....	58
Použité prameny a literatura .....	61
Seznam zkratek.....	65
Summary.....	66

## Předmluva

*„Přijde čas, kdy lidstvo roztáhne ochranný plášť nad vším, co dýchá.“ J. Bentham*

Ochrana zvířat je v moderním právním řádu samozřejmostí. Společnost již dávno nevnímá zvířata jako mechanické stroje, neschopné pociťovat radost nebo bolest, jak to hlásal filozof René Descartes, ale jako živoucí bytosti schopné cítit bolest a utrpení.

Díky pokroku v moderní vědě s jistotou víme, že minimálně některé druhy zvířat mají nejenom vědomí sebe sama, ale i další atributy, které jsme až donedávna přisuzovali pouze lidem: schopnost uvažovat o minulosti i budoucnosti, plánovat, používat nástroje, vytvářet kulturu, používat (byť omezeným způsobem) řeč. Stále častěji se ve vědeckých kruzích prosazuje hypotéza, že zvířata dokážou i myslet podobným způsobem jako lidé. Ukazuje se, že některá zvířata jsou nám lidem podobnější, než jsme si kdy mysleli.

Přesto, navzdory moderní legislativě usilující o pohodu zvířat (animal welfare), stále i v tzv. civilizovaných státech pokračují ty nejkrutější praktiky zacházení se zvířaty. To se dá z určitého úhlu pohledu pochopit u tzv. hospodářských zvířat, kde je takový přístup omlouván nutností v zájmu zajištění výživy lidstva (což lze ovšem na racionální úrovni zpochybnit). O to méně pochopitelné je to ovšem u zvířat, na která společnost nehledí jako na zvířata „užitková“ a která považuje za blízká člověku, jako jsou lidoopi nebo kytovci. U nich kruté chování nelze ospravedlnit nutností či nezbytností, dokonce ani udržením stávající úrovně pohodlí. Krutost je na nich páchána často pro zábavu nebo zcela zbytečně v rámci tzv. vědeckého bádání, které z většiny jen dokola potvrzuje stávající poznatky a lidstvu nic nového nepřináší.<sup>1</sup> Jen těžko si ostatně lze představit, jaký užitek by

<sup>1</sup> VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011, ISBN 978-80-7387-456-8, s. 102.

mohl vyvážit např. utrpení paviánů, které výzkumníci bili do hlavy a sílu úderu měřili zařízením, které měli zacementované v lebce.<sup>2</sup>

Není divu, že ve společnosti existuje mnoho organizací usilujících o vyšší ochranu zvířat, využívajících různých metod. Mezi nimi v posledních dekádách vyvstalo „celoplošné organizované hnutí, které započalo v raných 70. letech 20. století ve Spojených státech amerických, vedené advokáty a studenty práv, jehož vyjádřeným cílem se stala ochrana zvířat a ukotvení jejich zákonných práv nezávisle na jejich druhu či vlastnických zájmech lidí“.<sup>3</sup>

O tomto způsobu ochrany zvířat, tedy o cestě právní ochrany prostřednictvím „ukotvení jejich zákonných práv nezávisle na jejich druhu“, bude tato práce. Vedle obecných argumentů stran práv zvířat se v ní zaměřím především na ochranu lidoopů a kytovců. Na maximální ochraně těchto druhů zvířat panuje celospolečenská shoda, a je proto úkolem odborníků, mezi nimi i právníků, hledat způsoby, jakými tuto ochranu realizovat. Jedním z důvodů je i to, že aktivity týkající se těchto druhů jako zatím jediné překročily rámec akademické teorie a nesměle se přelévají do praxe.

Na úvod si ještě dovoluji dvě poznámky k terminologii. Ačkoliv se v běžném jazyce i odbornějších diskusích běžně operuje frází „práva zvířat“, z právního úhlu pohledu je tento pojem pevně spjat právě s právní subjektivitou. Objekt práva pojmově žádná práva mít nemůže, proto jsou pro účel této práce tyto pojmy pevně svázány. Pokud mluvím o právech zvířat, vždy mám na mysli právní význam tohoto termínu.

Odborníci v oborech zkoumajících vztah zvířat a společnosti (Human-animal studies) v poslední době trvají na využívání termínu „mimolidská zvířata“, aby zdůraznili zahrnutí člověka do zvířecího společenství. „*Pakliže chápeme člověka*

<sup>2</sup> PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka: Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Praha: Práh, 2003, ISBN: 80-7252-084-9, s. 133.

<sup>3</sup> TISCHLER, J. A brief history of Animal Law: Part I (1972–1987). *Stanford Journal of Animal Law & Policy*. 2008, Vol. 1, Is. 1, s. 3; český překlad DOLEŽAL, Adam In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 310.

*jako jeden z živočišných druhů, hovořit v dichotomických termínech ‚člověk a zvíře‘ je z logického hlediska problematické a můžeme je srovnat například s dvojicí slov ‚jablko a ovoce‘.*<sup>4</sup> Přesto, že s touto myšlenkou souhlasím, budu se v této práci držet pojmu „zvíře“ tak, jak jej používá jazyk práva i běžná čeština.

<sup>4</sup> VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011, ISBN 978-80-7387-456-8, s. 15.

## Úvod

Téma právní ochrany zvířat a ukotvení jejich zákonných práv nezávisle na jejich druhu či vlastnických zájmech lidí je neuvěřitelně široké. Jako konkrétní téma své diplomové práce jsem si tak vybral právní subjektivitu zvířat, respektive zvažení přínosů a negativ jejího zavedení do právního řádu. Domnívám se totiž, že historie ochrany zvířat nás nepochybně vede do bodu, kdy se diskuse o tomto řešení právní ochrany zvířat nestane pouze diskusí akademickou, ale celospolečenskou.

V rámci diplomové práce hledám odpověď na otázku, zdali je právní subjektivita zvířat řešením, které povede k vyšší ochraně zvířat, a je tedy vyšší vývojovou tendencí právní ochrany zvířat. Protože systém vymáhání a ochrany subjektivních práv v dosavadní podobě (tedy fyzických a právnických osob) je velice efektivní, dá se předpokládat, že zavedení práv zvířat by větší ochranu zvířat přineslo.

Abychom mohli porovnat přínosy a rizika zavedení právní subjektivity zvířat, je nutné analyzovat stávající stav a najít odpověď na otázku, zdali zvířata už dnes práva nemají. Vzhledem k současnému pojetí právní subjektivity předpokládám, že o (subjektivních) právech zvířat se v právním významu nedá vůbec hovořit.

Abychom mohli odpovědět na ústřední otázku, zdali je právní subjektivita zvířat řešením, které povede k vyšší ochraně zvířat, musíme nejprve zjistit, jestli je její zavedení do právního řádu vůbec možné, respektive najít takovou její podobu, která by integraci do právního řádu umožňovala.

V první kapitole prozkoumávám historii právní ochrany zvířat se zřetelem na její vývoj v českých zemích. V historii lze velmi jasně oddělit jednotlivé vývojové tendence, které se liší už samotným pohledem na zvířata, respektive jejich chápání společností, a z této trajektorie lze předvídat, jakým směrem bude ochrana zvířat kráčet dále – směrem k legislativnímu zavedení práv zvířat v nějaké podobě.

V kapitole druhé podávám přehled platné právní úpravy v oblasti práv zvířat, a to především v České republice, ale i dalších evropských zemích. Jednu podkapitulu zde věnuji mezinárodnímu právu, které má na české právo přímý dopad. V poslední podkapitole pak hledám odpověď na otázku, zdali podle platné právní úpravy v České republice zvířata již nějaká práva mají.



Ve třetí kapitole se zabývám uvažovanými podobami právní subjektivity zvířat. V první podkapitole představuji méně tradiční pohled na stávající stav legislativy, který opouští optiku tradiční teorie práva a vyvozuje, že již za současného stavu legislativy o právech zvířat hovořit můžeme. V další části pak představuji možné podoby, jak právní subjektivitu zvířat do právního řádu zavést.

V kapitole čtvrté nastiňuji důvody, které stojí za myšlenkou práv zvířat a jejím uváděním do praxe, tedy pozadí toho, proč se jí vůbec zabývat, stejně tak jako názory proti tomuto způsobu řešení ochrany zvířat především z oblasti právnické obce.

V páté kapitole se zabývám samotným konceptem právní subjektivity zvířat a jeho jednotlivými aspekty, tedy především nutnou odlišností od stávající podoby právní subjektivity, jejich odůvodněními a souladem či nesouladem se samotným pojetím práva. Představuji i kritické reakce na její jednotlivé aspekty z pohledu právní teorie a platného práva.

V šesté kapitole vyvozuji z celé práce závěry a přicházím s návrhy *de lege ferenda*.

## 1. Vývojové tendence v přístupu k právní ochraně zvířat

Úroveň právní ochrany zvířat do určité míry reflektuje postoj společnosti, i když to zdaleka neplatí absolutně. Příkladem v České republice může být chov kožešinových zvířat. Jeho zákaz by podpořilo sedm z deseti Čechů (70 %),<sup>5</sup> přesto je jejich chov naprosto legální. Obecné příčiny „zpoždění“ práva za postojem společnosti uvádí různí autoři různé – od lobbistických tlaků průmyslu, který by byl případnou úpravou negativně postížen,<sup>6</sup> přes individuální zájmy zákonodárců (jejichž většina se např. věnuje trofejnímu lovu) po slepé následování cest, po kterých právo vykročilo před staletími, či dokonce tisíciletími.<sup>7</sup>

Jistě však není pochyb o tom, že po právní ochraně zvířat je ve společnosti stále větší poptávka a zákonodárci ji také stále častěji uspokojují. V historickém vývoji můžeme identifikovat dvě fáze zesilování stupně ochrany zvířat: ochranu zvířat proti týrání a welfare zvířat.<sup>8</sup>

V současnosti se podle mého názoru nacházíme ve fázi zavádění práv zvířat. A to nejen na úrovni právní teorie, ale také „plíživé“ praxe. Stěžejní otázkou práv zvířat je pojetí právní subjektivity zvířat, o kterou se vedou rozsáhlé teoretické debaty s výstupy na různých úrovních praktičnosti.

<sup>5</sup> ČADOVÁ, Naděžda. Kožešinová zvířata pohledem české veřejnosti. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [on-line]. Listopad 2015 [cit. 2016-11-18]. Dostupné z: [http://www.protisrsti.cz/dokumenty/Zaverecna\\_zprava\\_CVVM\\_2015.pdf](http://www.protisrsti.cz/dokumenty/Zaverecna_zprava_CVVM_2015.pdf).

<sup>6</sup> WAGMAN, Bruce A. *A Worldview of Animal Law*. Durham: Carolina Academic Press, 2011, ISBN 978-1-59460-462-1, s. 18

<sup>7</sup> FRANCIONE, Gary. *Personhood, Property and Legal Competence*. In SINGER, Peter & CAVALIERI, Paola (eds.). *The Great Ape Project*. New York: St. Martin's Griffin, 1993, ISBN: 978-0312118181, s. 252-258

<sup>8</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 95-143

## 1.1. Ochrana zvířat proti týrání

Ochranou zvířat v užším smyslu se rozumí ochrana zvířat před týráním (tzv. negativní složka ochrany zvířat), tedy např. bitím, mučením, trýznivým usmrcováním nebo i úmyslným přetěžováním. Pojem týrání jako takový byl od počátku „spojován s tím, že ostatní získávali potěšení způsobováním bolesti své oběti“, proto byl jako negativní společenský jev spojován zejména s veřejností tohoto týrání.<sup>9</sup>

Pojem týrání zvířat byl poprvé použit v zákoně proti zapřahání pluhu za ocas, vydaném v Irsku roku 1635. Podle všeho však nešlo o skutečnou snahu zabránit páchání krutostí na zvířatech. Týrání zvířat posloužilo pouze jako záminka k uvalení svého druhu daně za využívání této praktiky irskými sedláky ze strany anglického zákonodárce.<sup>10</sup>

První zákony chránící cíleně zvířata před týráním vznikaly v devatenáctém století v Anglii a zaměřovaly se především na „krvavé sporty“. První vlašťkou byly pokusy o zákaz dráždění býků, tradičního doprovodného programu veřejných oslav, které spočívalo v roztrhání živého býka loveckými psy. Tyto pokusy byly dlouhou dobu neúspěšné – dráždění býků bylo zakázáno až po pětatřiceti letech od prvního legislativního návrhu. Mezitím byl však přijat tzv. Martinův zákon, který učinil přestupek z bití, zneužívání nebo zlého zacházení s dobytkem. Ve stejném roce, ve kterém bylo zákonem zakázáno dráždění býků, byla působnost Martinova zákona rozšířena z dobytka na všechna zvířata.<sup>11</sup>

„Již v roce 1866 byla v USA založena první společnost na ochranu zvířat před týráním (*American Society for the Prevention of Cruelty Animals, ASPCA*), která vypracovala dokument nazvaný ‚Deklarace zvířecích práv‘.“<sup>12</sup> Jak je vidět,

<sup>9</sup> BEIRNE, Piers. *Confronting Animal Abuse*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2009, ISBN 978-0-7425-4743-8, s. 43.

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 31–33.

<sup>11</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 124–126.

<sup>12</sup> KELCH, T. G. A short history of (Mostly) western Animal Law: Part II. *Animal Law*. 2013, Vol. 19, Is. 2, s. 357; citováno In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David,

samotný pojem práv zvířat není nikterak novou záležitostí, ovšem řada autorů upozorňuje, že koncept práv zvířat je skutečně až záležitostí posledních několika dekád a v případě Deklarace zvířecích práv šlo skutečně jen a pouze o ochranu proti týrání.

Na našem území bylo prvním zákonem proti týrání nařízení č. 31/1855 říšského zákoníku, které trestalo týrání zvířat vzbuzující veřejné pohoršení. Kvůli podmínce veřejnosti a způsobení veřejného pohoršení nebyl v praxi příliš využíván, dokud nedošlo k přijetí zemských předpisů vydaných v letech 1899–1902 k jeho provedení. Ty zakazovaly např. nadměrné bití a švihání, přičemž za hranici stanovovaly zalitiny v kůži či rány, pohánění ostrými nástroji, chytání ptáků do klecí či na vějičky atd. a v praxi měly zásadnější dopad.<sup>13</sup>

Na komplexní úpravu jsme si na českém území museli počkat až na období protektorátu. Vládní návrh zákona o ochraně zvířat proti týrání sice byl připraven na projednání již v roce 1935, nicméně vyhlášen byl až vládou protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 jako vládní nařízení o ochraně zvířat proti týrání. Předmětem ochrany byly již všechna zvířata bez rozdílu a týráním se rozumělo nejen způsobení tělesné bolesti, ale i bolesti duševní (jako příklad je uvedeno poštvání psa na kočku, která je schována v bezpečí klece).<sup>14</sup>

V období tzv. socialistického kolektivního hospodaření byl kladen důraz především na hospodářskou produkci. Ochrana zvířat se dostala do pozadí, což se odrazilo i na tom, že zákon na ochranu zvířat neexistoval (přijat byl až v roce 1992). Ustálil se pojem „živočišná výroba“ a právní předpisy řešily především právě onu výrobu, tedy technické předpoklady vysoké produkce (zabránění

---

DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 396.

<sup>13</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 284–287.

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 290–291.

nakažlivým nemocem atd.). Veterinární normy proto nemohly roli zákona na ochranu zvířat dostatečně suplovat.<sup>15</sup>

## 1.2. Welfare zvířat

Během druhé poloviny 20. století se začíná tradiční antropocentrické pojetí, tedy ochrana zvířat z vůle člověka, měnit. Zvířeti je přiznávána jeho vlastní existenční hodnota, „*přiznává se mu například právo na ochranu před bolestí a utrpením a dále i právo na zajištění základních životních podmínek pro důstojný život (byť v zajetí, resp. lidské péči) včetně jeho pohody, tzv. welfare*“.<sup>16</sup>

Pod pojmem welfare zvířat rozumíme tzv. pozitivní složku ochrany zvířat, tedy zajištění jejich dobrých životních podmínek – ať už z hlediska jejich emocí, biologických funkcí nebo přirozeného způsobu života. Jakkoliv se tyto tři pohledy liší, v praxi zpravidla nalézají společná východiska (ne však vždy – existuje například rozpor mezi ochranou před chorobami a svobodou pohybu).<sup>17</sup> Welfare je na rozdíl od ochrany zvířat proti týrání vždy zaměřeno na kvalitu života jednotlivého zvířete. Ochrana se zaměřuje jak na fyzické, tak mentální aspekty jeho stavu a životních podmínek.<sup>18</sup>

V roce 1965 bylo ve Velké Británii tzv. Brambellovou komisí vyhlášeno „pět svobod“ jako definice welfare. Těchto pět svobod v roce 1993 převzala a novelizovala britská Rada pro ochranu hospodářských zvířat (Farm Animal Welfare Council – FAWC). Skládá se ze svobody od žizně, hladu a podvýživy

<sup>15</sup> Tamtéž, s. 293–296.

<sup>16</sup> STEJSKAL, Vojtěch. I vlk je můj bližní aneb Jak ovlivnila ochrana přírody právo na úseku ochrany zvířat. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 426.

<sup>17</sup> BEKOFF, Marc a MEANEY, Carron A. *Encyclopedia of animal rights and animal welfare*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1998, ISBN 0-313-29977-3, s 55–57.

<sup>18</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 86.

(garantuje tedy přístup k vodě a krmivu), svobodu od nepohodlí (zajištění vhodného a pohodlného ustájení a zabezpečení před nepřízní počasí), svobodu od bolesti, zranění a nemoci, svobodu vykazovat prvky svého přirozeného chování (dostatek prostoru, sociální kontakt s ostatními zvířaty) a svobodu od strachu a úzkosti (zajištěním podmínek bez psychického strádání a utrpení).<sup>19</sup>

V České republice se v době tzv. socialistického hospodářství – tedy až do roku 1989 – o zvířatech uvažovalo pouze v kategorii zdokonalování „hospodářské výroby“. Veterinární předpisy sledovaly pouze zájem člověka na zdraví zvířat z hlediska ekonomické výhodnosti a výroby kvalitních potravin. Týrání zvířat sice bylo zapovězeno, ale pojem „týrání“ nebyl nijak vymezen a ustanovení o něm v podstatě nebylo aplikováno. Chybějící zákon na ochranu zvířat (byl přijat až v roce 1992) nemohly veterinární předpisy nahradit.<sup>20</sup>

Teprve po roce 1989 byly (opět) přijaty kvalitní předpisy zakazující týrání zvířat. V roce 1992 se součástí trestního zákoníku stal trestný čin týrání zvířat a byl přijat zákon na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb., který je ovládán moderními principy animal welfare.

Na evropské úrovni podepsalo v roce 1997 v Amsterdamu všech 15 členských států EU „Protokol o ochraně a dobrých životních podmínkách zvířat“, v němž jsou zvířata uznána za cítící bytosti. Protokol také vyžaduje, aby EU brala v úvahu welfare zvířat při formulování a realizaci svých ostatních politik.

V roce 2009 vstoupila v platnost Lisabonská smlouva, která zakotvila ochranu zvířat přímo ve Smlouvě o fungování EU. Ta dnes členským státům stanovuje povinnost při stanovování a provádění politik Unie zohlednit „*plně požadavky na dobré životní podmínky zvířat jako vnímajících bytostí*“, <sup>21</sup> bere ovšem na zřetel i

<sup>19</sup> BÍLEK, M. a kol. *Welfare ve stájích pro skot*. Lektor Pavel Novák. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2002, s. 7.

<sup>20</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 295.

<sup>21</sup> Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Úř. věst. C 202, 7. 6. 2016

*„právní nebo správní předpisy a zvyklosti členských států spojené zejména s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.“<sup>22</sup>*

### 1.3. Práva zvířat

Pod pojmem „práva zvířat“ rozumíme stav, kdy se zvířaty není nakládáno jako s věcmi, tedy jejich vynětí z vlastnických vztahů a celková změna přístupu ke zvířatům.

Zásada, že zvíře není věc, se poprvé objevila ve Všeobecné deklaraci zvířecích práv v roce 1978, vyhlášené v sídle UNESCO v Paříži. Obsahovala i zásadu, že zvířeti náleží práva. Požadavek na přidělení právní subjektivity zvířatům se pak výslovně objevil v druhé verzi Všeobecné deklarace zvířecích práv z roku 1989, vydané Mezinárodní ligou práv zvířat, v článku 9: *„Právní subjektivita zvířat a jejich práva musí být uznány zákonem.“<sup>23</sup>* Ani jedna deklarace ovšem není právně závazným pramenem mezinárodního práva veřejného.

Protože na praktické úrovni naráží toto pojetí na značné překážky, objevují se nové koncepty, hledající „třetí cestu“ mezi statusem zvířat jakožto věcí a statusem zvířat jako osob. Jde např. o úvahy o konceptu tzv. živého majetku, tedy konceptu objektu vlastnictví, který má své vlastní zájmy. Ty omezují vlastníka v nakládání s živým majetkem (a vlastnický vztah ke zvířatům citelně oslabují), ale ukládají i nové povinnosti těm, kteří žádné zvíře nevlastní.<sup>24</sup>

Pomyslným vrcholem konceptu práv zvířat je pak přiznání právní subjektivity zvířatům, vytvoření třetí osoby v právním smyslu slova – zvířecí osoby (vedle osoby fyzické a osoby právnické) – a přiznání práv zvířatům zcela v duchu klasické právní teorie. Tedy přiznání „pravých“ práv zvířatům.

<sup>22</sup> Tamtéž

<sup>23</sup> CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013, ISBN 978-80-7387-607-4, s. 44.

<sup>24</sup> FAVRE, David. Animals as Living Property. In MICHEL, Margot and col. (eds.) *Animal law – Tier Und Recht: Developments and Perspectives in the 21st Century*. Zürich / St. Gallen: Dike Verlag, 2012, ISBN: 978-3-03751-453-5, s. 409-410

Jak už bylo zmíněno, protože na praktické úrovni tento koncept naráží na nepřekonatelné překážky, soustřeďuje se snaha obhájců tohoto konceptu jen na některá zvířata. Nejviditelnější snahy v tomto směru vyvíjí Great Ape Project filozofa Petera Singera, primatoložky Jane Goodall, zoologa Richarda Dawkinse a dalších (včetně řady právníků), který se zasazuje o přiznání právní subjektivity lidoopům, tedy šimpanzům, gorilám a orangutanům.<sup>25</sup>

Další skupinou zvířat aspirující na přiznání právní subjektivity jsou kytovci, tedy velryby a delfini. Skupina vědců okolo Whale and Dolphin Conservation Society vydala desetibodovou deklaraci Práv kytovců, kde se mimo jiné hovoří o právu na život, na svobodu a právu nebýt ničím majetek.<sup>26</sup> Té se dostalo značné publicity poté, co indické Ministerstvo životního prostředí a lesů s odvoláním na ni zakázalo využívání kytovců pro zábavu a jejich držení v zajetí (nešlo ovšem o přiznání právní subjektivity kytovcům, pouze o zpřísnění jejich veřejnoprávní ochrany na absolutní maximum).

Nevládní organizace Nonhumans Rights Project a její zakladatel a ředitel, právník Steven M. Wise pak vedle již zmíněných zvířat prosazuje přiznání právní subjektivity také papouškům a slonům. A to nejen na úrovni teoretické, ale i praktické – formou žalob a soudních řízení ve jménu konkrétních zvířat.<sup>27</sup>

<sup>25</sup> SMOLOVÁ, Olga. Great Ape Project a jeho reflexe ve Francii. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9. s. 514

<sup>26</sup> Declaration of Rights for Cetaceans: Whales and Dolphins. [on-line] [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.cetaceanrights.org/>.

<sup>27</sup> WISE, Steven. Legal Personhood and the Nonhuman Rights Project. *Animal Law*, 2010, Vol. 17, Is. 1, s. 1-12.



## 2. Ochrana zvířat v platném právu

Český právní řád chrání zvířata před zbytečným utrpením a krutým zacházením jak prostředky veřejného práva, zejména pak zákonem na ochranu zvířat proti týrání (246/1992 Sb.), zákonem o myslivosti (449/2001 Sb.) a dalšími s pomyslným vrcholem v trestním zákoníku (40/2009 Sb.), tak prostředky práva soukromého.

Soukromé právo však sleduje na prvním místě zájmy vlastníka zvířete. Naproti tomu právo veřejné se zabývá ochranou zvířat nikoliv kvůli ochraně zájmů konkrétního člověka, ale kvůli zájmům společnosti, případně kvůli zvířatům samotným. Význam soukromoprávní úpravy je proto vedle ochrany veřejnoprávní druhořadý, přesto je významným ukazatelem posunu společenského a zejména právního nazírání na zvíře.

Při celkovém pohledu je zřejmé, že *„ochrana zvířat je považována za oblast vysoké důležitosti a platné právo již nyní reflektuje společenské nazírání na zvířata jako na bytosti, které si zasluhují náležitou péči a ochranu a k nimž se lidé nemohou chovat svévolně“*.<sup>28</sup>

### 2.1. Ochrana zvířat v oblasti ústavního práva

Ústava ČR se o ochraně zvířat výslovně nezmiňuje. Několik zemí, mezi nimi i Německo, které často slouží jako právní inspirace pro české právní teoretiky i praktiky, přijalo v posledních letech změny ústavy, které se přímo zmiňují o zájmech zvířat.

V Německu vedla k ústavnímu zakotvení *ochrany zvířat* potřeba poskytnout zvířatům nejvyšší formu ochrany pro případ, že jejich zájmy kolidují se základními lidskými právy. Konkrétním spouštěčem byl případ muslimského

<sup>28</sup> MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 506.

řezníka, který se domáhal práva na rituální (a vůči zvířeti velmi krutou) porážku a dovolával se ústavně zaručené svobody výkonu náboženských úkonů. Toto právo mu bylo německým nejvyšším soudem přiznáno.<sup>29</sup>

V roce 2002 byla po masivním veřejném odsouzení tohoto rozsudku přijata změna německé ústavy přidáním slov „a zvířata“ do článku o ochraně životního prostředí pro budoucí generace. Článek 20a po novele zní: „*Stát, vědom si své odpovědnosti vůči současným a budoucím generacím, chrání životní prostředí a zvířata v právním rámci daném ústavním pořádkem, prostřednictvím právních předpisů, v souladu s právem a spravedlností, a prostřednictvím moci výkonné a soudní.*“<sup>30</sup>

Podle právní teoretičky Claudie Haupt má tato změna minimálně tři důsledky:

- Nová legislativa nemůže snížit stávající standardy ochrany zvířat.
- U každého zákona musí být zvažován jeho dopad na zvířata a v případě, že lze očekávat dopad negativní, musí být vybráno alternativní řešení.
- Tam, kde lze očekávat poškozování zvířat, může být vyžadována proaktivní ochranná legislativa.<sup>31</sup>

Švýcarská ústava obsahuje článek o ochraně zvířat již od roku 1992. Ukládá státu povinnost přijímat legislativu na ochranu zvířat a stanoví i oblasti, ve kterých se tak má dít (např. využívání zvířat, usmrcení zvířat a další).<sup>32</sup> Jiný článek se zabývá oblastí genetických technologií a hovoří o „*respektování důstojnosti zvířat jakožto jedinečných stvoření*“.<sup>33</sup>

<sup>29</sup> KELCH, Thomas G. *Globalization and Animal Law. Comparative Law, International Law and International Trade*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011, ISBN 9041133380, s. 275.

<sup>30</sup> Základní zákon Spolkové republiky Německo, článek 20a. [on-line] [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html#BJNR000010949BJNE003700314>.

<sup>31</sup> KELCH, Thomas G. *Globalization and Animal Law. Comparative Law, International Law and International Trade*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011, ISBN 9041133380, s. 278.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 283.

<sup>33</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 204.

Adeptem na podobnou změnu jako v Německu – tedy přidání slov „a zvířat“ – by v české ústavě byl článek 7, který zní: „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*“<sup>34</sup>

Organizace Svoboda zvířat navrhla následující změnu Ústavy:

*čl. 7 Ústavy rozšířit: Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů, ochranu přírodního bohatství a práva zvířat na ohleduplné zacházení a důstojnou existenci.*

*čl. 15 Listiny změnit: Svoboda umělecké tvorby je zaručena. Svoboda vědeckého bádání je zaručena, pokud není spojeno s utrpením živých tvorů.*

*čl. 11 odst. 3 rozšířit: Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu, živočichy a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*<sup>35</sup>

Na úrovni právní teorie Hana Müllerová v nedávno vydané knize navrhuje jako cestu nejvyšší (ústavní) zákonné ochrany zvířat ustanovení lidského práva na ochranu zvířat. Jeho přínosem by „*mohlo být silnější zajištění toho, aby stát byl skutečně povinen ji garantovat, a to včetně tvorby politiky ochrany zvířat a účinné ochranné legislativy, institucionálního zajištění a procesních záruk realizace takového práva, které za současné absence základního práva chybí.*“<sup>36</sup>

<sup>34</sup> Článek 7 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Sbírká zákonů. 2016.

<sup>35</sup> ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Myšlenky o rozšíření subjektu přirozených práv v Čechách. In *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2001, ISBN 80-210-2749-5, s. 192.

<sup>36</sup> MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 508.

## 2.2. Ochrana zvířat v oblasti veřejného práva

Páteřním zákonem v oblasti veřejného práva je zákon na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb. Již v preambuli stanoví, že „*zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka*“.<sup>37</sup> Podle § 3 se vztahuje na všechny živé obratlovce.

Zákon je ovládán několika principy welfare zvířat, zejména principem péče, principem snižování utrpení, principem zákazu usmrcení bez zákonného důvodu a zejména pak principem respektování přirozených potřeb zvířat. Ten se projevuje „*zejména vázáním pravidel chovu (umístění zvířat, denní režim, chov ve skupinách, fyzické aktivity atd.) na biologické a etologické potřeby daného druhu*“.<sup>38</sup> Podobné principy se odráží i v dalších relevantních zákonech. Např. v § 4 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, je pro chovatele výslovně stanoven princip péče.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání se v sedmi částech věnuje ochraně zvířat při různých činnostech (při usmrcování, při veřejných vystoupeních, při přepravě) a v různých oblastech (hospodářská zvířata, zvířata v zájmových chovech, volně žijící zvířata, pokusná zvířata). Za správní delikt či přestupek týrání zvířete zákon stanoví peněžní pokuty, a to s horní hranicí až 500 000 Kč.

Na úrovni Evropské unie byl v roce 1997 na základě Amsterodamské smlouvy připojen ke Smlouvě o založení Evropského společenství Protokol o ochraně a dobrých životních podmínkách zvířat. Ten, s cílem „*zajistit lepší ochranu a ohledy při péči o zvířata jako citící bytosti*“<sup>39</sup>, stanoví, že „*při formulování a uskutečňování společné zemědělské politiky, dopravy, vnitřního trhu a výzkumu budou společenství a členské státy věnovat plnou pozornost požadavkům péče o*

<sup>37</sup> Preambule zákona č. 246/1992 Sb., zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání. Sbírka zákonů. 1992.

<sup>38</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9., s. 38.

<sup>39</sup> Protokol č. 33 o ochraně a dobrých životních podmínkách zvířat, 1997. Úř. věst. C 321 E, 29. 12. 2006.

*zvířata při respektování legislativních nebo správních opatření a zvyklostí členských států, zejména vzhledem k náboženským obřadům, kulturním tradicím a místnímu dědictví“.<sup>40</sup>*

Přijetím Lisabonské smlouvy se v roce 2009 ochrana zvířat dostala přímo do Smlouvy o fungování EU. Její článek 13 říká, že „*při stanovování a provádění politik Unie v oblastech zemědělství, rybolovu, dopravy, vnitřního trhu, výzkumu a technologického rozvoje a vesmíru zohledňují Unie a členské státy plně požadavky na dobré životní podmínky zvířat jako vnímajících bytostí; přitom zohlední právní nebo správní předpisy a zvyklosti členských států spojené zejména s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.*“<sup>41</sup>

### 2.3. Ochrana zvířat v oblasti soukromého práva

Zvíře je optikou soukromého práva, svými instituty pevně zakořeněného v právu římském, tradičně považováno za pouhou věc. Tato neudržitelná a po tisíciletí platná právní konstrukce se v posledních dekáдах mění. *Neomezené právní panství* nad věcí-zvířetem je omezováno s ohledem na principy etického zacházení se zvířaty.

Se zřetelem k němu „*jsou do civilních kodexů včleňována ustanovení, podle nichž zvířata nejsou věcmi, že je chrání zvláštní zákony a že předpisy o věcech na ně lze aplikovat jen v mezích, kde pro zvířata neplatí odchylná úprava. Ruský kodex v l. 137 výslovně zakazuje nakládat se zvířaty v rozporu s principy humanity.*“<sup>42</sup>

Zvíře je tak postupně vylučováno z právní kategorie věcí (tzv. *dereifikace* zvířat). Karel Eliáš mezi příklady uvádí novelu ABGB (§ 285a) provedenou v r. 1988, novelu německého občanského zákoníku (§ 90a) z r. 1990, úpravu v ruském

<sup>40</sup> Tamtéž.

<sup>41</sup> Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Úř. věst. C 202, 7. 6. 2016

<sup>42</sup> ELIÁŠ, Karel. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy* 4/2007, ISSN 1210-6410, s. 119.

občanském zákoníku (l. 137) nebo l. 1 odst. 1 polského zákona na ochranu zvířat z r. 1997.<sup>43</sup>

V České republice soukromé právo až donedávna považovalo zvířata za věc movitou, ovšem s ohledem na svou povahu věc zvláštního druhu. Dnes již občanský zákoník explicitně stanoví, že „*živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor*“.<sup>44</sup> Důvodová zpráva k tomuto ustanovení výslovně uvádí, že „*tento posun v občanském právu, označovaný jako dereifikace zvířat, je veden ekologickými hledisky a etikou ochrany zvířat*“.<sup>45</sup>

K nějakému významnému posunu v právním názoru na zvířata však touto formulací nedochází, neboť z logiky věci míří hlavně na „domácí mazlíčky“. Jak upozorňuje Martin Škop, „*extrémně restriktivně je smysl ochrany zvířat daný občanským zákoníkem podán v komentářové literatuře, kde se konkrétně stanoví, že požadavek na korektní zacházení se zvířaty se týká pouze zvířat domácích*“.<sup>46</sup> Takové pojetí ostatně svým způsobem potvrzuje i důvodová zpráva, podle které si zákon „*dané problematiky však všímá hlavně z pohledu vlastnického práva a jeho ochrany. Nebere tedy zřetel jen na samotné zvíře, ale i na jeho pána a bere v ochranu i jejich vzájemný vztah a emoční vazbu*“.<sup>47</sup> Martin Škop pak výstižně

<sup>43</sup> Tamtéž.

<sup>44</sup> Ust. § 494 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. Sbíрка zákonů. 2012.

<sup>45</sup> Sněmovní tisk 362/0 – Vládní návrh na vydání zákona občanský zákoník: Důvodová zpráva. PS PCŘ [on-line]. 18. května 2011 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/07/11/00071122.pdf>. zdůrazněno autorem diplomové práce

<sup>46</sup> ŠKOP, Martin. Symbolická reprezentace zvířete v moderním hávu. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 495.

<sup>47</sup> Sněmovní tisk 362/0 – Vládní návrh na vydání zákona občanský zákoník: Důvodová zpráva. PS PCŘ [on-line]. 18. května 2011 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/07/11/00071122.pdf>

dodává, že jednoduše „nerespektuje zvíře jako takové, ale pouze to, co si do něho promítá – jakési člověkem uznané smysly“.<sup>48</sup>

#### 2.4. Ochrana zvířat v oblasti mezinárodního práva

Na úrovni mezinárodního práva neexistuje žádný závazný dokument, zabývající se zvířaty drženými za účelem sloužit lidské potřebě. Mezinárodní úmluvy dotýkající se této oblasti existují pouze na regionální úrovni, mezi státy. Jejich „společným prvkem je poměrně nízká až nulová kontrolovatelnost a vynutitelnost prostřednictvím společných závazků“.<sup>49</sup>

Nejdále v tomto ohledu došla Rada Evropy, která v průběhu posledních čtyřech desetiletí přijala celkem pět významných dohod, které ve světovém měřítku vytvořily unikátní systém. Dotýkají se ochrany zvířat v oblasti mezinárodní přepravy, chovu pro hospodářské účely, porážení na jatkách, pokusů pro vědecké účely a zájmových chovů. Tyto „dohody v oblasti ochrany zvířat výrazně ovlivnily i podobu unijního práva na tomto úseku, když EU tyto dohody fakticky implementovala do svých sekundárních legislativních norem“.<sup>50</sup>

Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě je úmluvou nejstarší. Byla přijata v Paříži v roce 1968. V platnosti je od roku 1971. Roku 1979 byl přijat její dodatek ve Štrasburku, platný od roku 1989. Česká republika je jí vázána od roku 1999. V rámci EU platí nařízení Rady ES č. 544/2004/ES o podpisu této Evropské dohody a nařízení, které implementovalo obsah dohody do unijního práva (č. 1/2005). Povinností smluvních stran je přijmout opatření k vyloučení nebo snížení utrpení zvířat na minimum při mezinárodní přepravě (nedotýká se tedy přepravy vnitrostátní). Bližší vymezení pravidel přepravy

<sup>48</sup> ŠKOP, Martin. Symbolická reprezentace zvířete v moderním hávu. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 495.

<sup>49</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 153.

<sup>50</sup> Tamtéž.

konkrétních druhů zvířat nemají závaznou povahu, jsou ale důležitým podkladem pro konkretizaci pravidel na úrovni jednotlivých států i EU.

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely byla přijata v roce 1976. V České republice je platná od roku 1999. Vztahuje se především na nakládání se zvířaty v moderních systémech intenzivních velkochovů, které využívají zvířata na produkci potravy, vlny, kůže, kožešin apod. Stanoví povinnost zajištění ustájení, výživy a ošetřování zvířat a jejich minimální standardy, a to se zřetelem na jejich druh, vývoj, zdravotní stav.

Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat byla přijata ve Štrasburku v roce 1979. V České republice je závazná od roku 2003. Hlavním cílem dohody je zamezení zbytečného utrpení při jatečných porážkách. Velmi podrobně stanoví podmínky, v nichž mají být zvířata držena, a jednotlivé kroky porážky. Důraz klade na povinnost kvalifikovaného personálu a snahu o zamezení bolesti či zranění zvířat, kterému se dá vyhnout. Je v ní zakázána řada praktik, jako je vyzdvihování bolestivým způsobem za hlavu, končetiny nebo ocas, bití nebo kopání zvířat či používání elektrických výbojů jindy než ve striktně vymezených případech.

Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely byla přijata v roce 1986 ve Štrasburku. V České republice vstoupila v platnost v roce 2003. Evropské společenství ji implementovalo ve směrnici č. 86/609/EHS. Orientuje se především na minimalizaci pokusů na zvířatech a jejich provádění jen v těch nutných případech, kdy nejsou možné alternativní metody, a pouze pokud jejich provedení bude mít pozitivní přínosy v oblasti zdraví lidu či zvířat.

Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu byla podepsána ve Štrasburku v roce 1987. Platná je od roku 1992, v České republice je závazná od roku 1999. Vztahuje se na zvířata držaná člověkem v domácnosti, ať už pro potěšení, nebo jako společníka. Upravuje podmínky jejich držení, výcviku, obchodování s nimi, provozu útulků, konání soutěží či provádění lékařských zákroků včetně utrácení. V rámci Evropy jde o unikátní předpis, pokud jde o



rozsah poskytované ochrany zájmovým zvířatům, který posloužil jako podklad pro tvorbu navazujících předpisů na úrovni Evropské unie.

## 2.5. Mají zvířata podle platné právní úpravy práva?

Při úvahách o probírané právní subjektivitě zvířat si musíme odpovědět na otázku, zdali zvířata v současnosti nějaká práva mají. Podle platné české úpravy není zvíře subjektem práva. Neexistuje žádný právní předpis, který by jakékoliv kategorii zvířat výslovně přidělil nějaké právo.

Subjektivní právo ovšem nemusí být výslovně označeno v zákoně. Může implicitně vyplývat ze zákona vyslovením právní povinnosti. V platných zákonech na ochranu zvířat zcela nepochybně mnoho takových povinností uložených člověku (chovateli atd.) najdeme. Dalo by se tedy vyvodit, že zvířata mají vůči člověku (chovateli) práva?

Podle teorie soukromého práva sice nemůže existovat subjektivní právo bez jemu odpovídající povinnosti, podobně jako není možná subjektivní povinnost vůči nikomu, tedy povinnost, které neodpovídá žádné subjektivní právo jiné osoby,<sup>51</sup> ovšem ochrana zvířat je stanovena v normách práva veřejného. Povinnosti uložené v zákonech na ochranu zvířat jsou povinnostmi veřejnoprávními, které se subjektivními právy být svázané nemusí a v těchto případech zjevně nejsou.

Druhým důvodem, proč zvířatům práva ze zákonů na ochranu zvířat nemohou vyplývat implicitně, je skutečnost, že tato uvažovaná práva postrádají subjekt v právním slova smyslu. Nositelem subjektivního práva nemůže být útvar, který není právním subjektem. Toto tvrzení sice neplatí bezvýjimečně, faktem je, že právní řád přiděluje práva a povinnosti i entitám, které osobami v právním smyslu nejsou – například přípravnému výboru, podniku, konkurzní podstatě atd. –, ovšem činí tak výslovně. Právo dle mého názoru nemůže implicitně vzniknout útvaru, který není právním subjektem.

<sup>51</sup> GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-233-2, s. 124.

Na otázku, zda zvířata v současnosti podle platné české právní úpravy nějaká práva mají, je tedy nutno odpovědět záporně. K jednoznačně negativnímu závěru dochází ve svém článku v časopisu Právník i Hana Müllerová: „*Platná česká právní úprava žádná práva zvířat nezakládá, explicitně ani implicitně.*“<sup>52</sup> Pro účely této práce tedy můžeme přijmout dílčí závěr, že zvířata v ČR žádná práva nemají.

<sup>52</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1096.

### 3. Uvažované podoby právní subjektivity zvířat

Jak vyplývá z předchozího textu, práva zvířat jsou další vývojovou tendencí právní ochrany zvířat před činností člověka. Motivem diskusí o jejich zavádění je skutečnost, že dosavadní nástroje právní ochrany zvířat jsou nedostatečné, a hledání cest zvýšení ochrany zvířat v praxi. Práva zvířat se jako takový způsob nabízejí. Zejména proto, že jejich právní předobraz, základní lidská práva, mají velmi dobrý mechanismus jejich vymáhání a obecně jsou velmi funkční. Udělení práv zvířatům může nicméně proběhnout různými způsoby.

#### 3.1. Mají zvířata práva?

Při pohledu na platné české právo můžeme kategoricky prohlásit, že optikou klasické právní teorie zvířata práva nemají. Podle ní je (subjektivní) právo provázáno s právní osobností, bez které se o (subjektivním) právu nedá vůbec hovořit (viz předchozí kapitola). Část autorů ovšem zaujímá jiný přístup a tvrdí, že na praktické úrovni již zvířata v současnosti de facto práva mají.

Profesor David Favre, který se zabývá právem na ochranu zvířat a majetkovým právem, v tomto kontextu tvrdí, že současná teoretická schémata popisující subjektivní práva nejsou dostatečná, a tudíž s to popsat postup na cestě vytváření práv zvířat. *„Zvířata jako individuality v našem právním systému již fungují, ovšem nikoliv na systematické úrovni, kterou by tradiční právní teoretikové byli schopni postihnout.“*<sup>53</sup>

*„Abychom chápali, co právní systém dělá, musíme se zaměřit na rozdíl mezi schopností mít subjektivní právo a možností ho uplatňovat.“*<sup>54</sup> Touto optikou rozlišuje „měkká“ (*soft rights*) práva, „silná“ práva (*strong legal rights*) a „opravdová“ práva (*preffered rights*).

<sup>53</sup> FAVRE, David. Animals as Living Property. In MICHEL, Margot and col. (eds.) *Animal law – Tier Und Recht: Developments and Perspectives in the 21st Century*. Zürich / St. Gallen: Dike Verlag, 2012, ISBN: 978-3-03751-453-5, s. 414.

<sup>54</sup> Tamtéž.

Jako práva (zvířat) označuje „práva“ implicitně vyplývající z platné legislativy na ochranu zvířat. Pokud např. zákon na ochranu zvířat proti týrání v § 5 zakazuje bez důvodu usmrtit zvíře, plyne z toho zvířeti právo nebýt zabito bez důvodu; pokud je v § 4 konkrétně zakázáno kupírování uší, plyne z toho zvířeti právo nebýt podrobena této proceduře atd.

Jako „měkká“ označuje Favre tato práva v situaci, že se jich zvíře nemůže žádným způsobem ani zprostředkovaně dovolat, jejich uplatňování záleží na vůli státních orgánů. Za „silné“ právo Favre označuje situaci, kdy práva zvířat může před soudem uplatňovat subjekt odlišný od státních orgánů, podobně jako například spolky na ochranu zvířat ve Francii. Za „opravdové“ právo pak to, pokud jako žalující strana (poškozený) může před soudem vystupovat přímo zvíře či zvířata, samozřejmě prostřednictvím zákonného zástupce. V tomto případě jde tedy v podstatě o koncept klasické právní subjektivity.

Podle Favrovi klasifikace tedy platí v České republice měkká práva zvířat, neboť platná veřejnoprávní úprava je vymáhána pouze státními orgány ochrany. Veřejnost může dát maximálně podnět k prošetření.

Podle francouzské právničky Marie-Angéle Hermitte *„některá zvířata už v současnosti dokonce práva mají, neboť se postupem času stala právními subjekty: jsou chráněna pro ně sama (nepodléhají bezvýhradně a absolutně vlastnickému právu jejich majitele) a jejich zájmy mohou být ve Francii zastupovány organizacemi na ochranu zvířat“*.<sup>55</sup> Zvířata ovšem nejsou přímo subjekty práva. Stávají se zvláštním druhem „osoby“ v právním smyslu pouze implicitně.

<sup>55</sup> SMOLOVÁ, Olga. Great Ape Project a jeho reflexe ve Francii. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9. s. 524

### 3.2. Nová kategorie majetku – koncept living property

David Favre proto přišel s konceptem „živého majetku“ (*living property*), který je alternativou k přidělení právní subjektivity zvířatům. Nachází se kdesi na stupnici mezi zvířetem-právním subjektem a zvířetem-právním objektem.

Podobně jako koncept „animal person“ (viz další podkapitola) vychází z existujících osob v právním smyslu slova a modifikuje je tak, aby tento institut šlo použít na zvířata, vychází koncept „living property“ z existujícího právního institutu věci, který mění v zájmu ochrany zvířat. Koncept živého majetku je tedy návrhem na zřízení nové kategorie věci podobně, jako je návrh zvířecí osoby návrhem na zřízení nové kategorie osob v právním smyslu slova.<sup>56</sup>

Klasické právní principy týkající se věci by u nové kategorie živoucího majetku byly dotčeny na třech rovinách. Za prvé by byla omezena práva vlastníků živého majetku, a to zájmy zvířat. Za druhé by všem osobám, které nejsou vlastníky živého majetku, přibyly nové povinnosti ve vztahu k živému majetku. A za třetí, živoucí majetek sám by měl určitá práva.<sup>57</sup>

David Favre tedy uvažuje o udělení práv určité skupině věcí. Z jeho návrhu vyplývá, že se nejedná o práva implicitní, neboť mimo jiné navrhuje, aby „odškodnění za porušení práv náleželo přímo těm [zvířatům], která byla poškozena“. Zatímco jiná práva budou důležitější, „finanční zadostiučinění může být v některých případech přiměřené“.<sup>58</sup> Mezi šesti právy, které by živému majetku náležely, pak proto najdeme i právo vlastnit majetek.

Jako nejdůležitější právo Favre uvádí právo nebýt podroben zakázanému způsobu užití, dále povinnost poskytnout zvířeti řádnou péči, včetně péče duševní (poskytování dostatečné mentální stimulace), právo na dostatečný životní prostor,

<sup>56</sup> FAVRE, David. Animals as Living Property. In MICHEL, Margot and col. (eds.) *Animal law – Tier Und Recht: Developments and Perspectives in the 21st Century*. Zürich / St. Gallen: Dike Verlag, 2012, ISBN: 978-3-03751-453-5, s. 418.

<sup>57</sup> Tamtéž.

<sup>58</sup> FAVRE, David. Animals as Living Property. In: MICHEL, Margot and col. (eds.) *Animal law – Tier Und Recht: Developments and Perspectives in the 21st Century*. Zürich / St. Gallen: Dike Verlag, 2012, ISBN: 978-3-03751-453-5, s. 425.

právo být řádně vlastněn (umožňující odebrání zvířat bez náhrady) a právo nebýt poškozován (nebýt vystavován bolesti a utrpení).

Koncept žijícího majetku dopadá z logiky věci pouze na zvířata, která jsou objektem vlastnictví, tedy zejména na zvířata domestikovaná. Ze zvířat, která jsou objektem vlastnictví, dále z praktických důvodů vylučuje bezobratlé, ovšem s tím, že tato dělící linie může být v budoucnu přepsána podle aktuálního stavu vědeckého poznání ve vztahu ke schopnosti trpět a cítit bolest.<sup>59</sup>

Myšlenka přidělení práv objektu práva (majetku) je z hlediska právních principů snad ještě problematičtější koncept než přidělení právní subjektivity zvířatům. David Favre se však způsobem, jakým by tento koncept mohl být zaveden do praxe, nezabývá, pouze tvrdí, že „*v majetkovém právu neexistuje konceptuální limit, který by znemožňoval majetku vlastnit majetek*“.<sup>60</sup> Rozdíl konceptu živého majetku od konceptu právní subjektivity je v tom, že by umožnil udělit zvířatům určitá práva, a zároveň je ponechat v majetku lidí k přiměřenému užívání.

### 3.3. Třetí kategorie právnických osob – animal person

Právně nejpředvídatelnějším způsobem, jakým někomu udělit jakákoliv subjektivní práva, je přidělit mu právní subjektivitu. Pokud vezmeme v úvahu omezení, a to jak šířkou (či spíše ne-šířkou) přidělených práv, nutností zastoupení v případných právních vztazích a velmi omezenou možností odpovědnosti (viz kapitola Právní subjektivita zvířat), je jednou z cest vytvoření nové právní kategorie osob, v zahraničí označované jako „zvířecí osoba“ (animal person).

Případné udělení právní subjektivity zvířatům vytvořením nové kategorie osoby v právním slova smyslu je podle mého názoru v našem právu nutné, protože důvod přidělení právní subjektivity zvířatům je zcela odlišný od důvodu, proč ji mají lidé, a od cílů, kvůli kterým byla přidělena právnickým osobám. Důvodem udělení právní subjektivity zvířatům je jejich větší ochrana vůči člověku, zejména v oblasti laboratorních výzkumů, zábavního průmyslu a dalších průmyslových

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 419.

<sup>60</sup> Tamtéž, s. 410.

odvětví. Rozsah jejich případné právní subjektivity je proto omezen tímto účelem a radikálně by se lišil od stávajícího pojetí u fyzických, respektive právnických osob.

Rovněž je to nutné kvůli zachování základních právních principů, jako je předvídatelnost práva. Pokud by byla právní subjektivita v současném pojetí pouze rozšířena na zvířata, nutně by to muselo znamenat vytvoření široké palety výjimek a komplikovaných právních konstrukcí, které by pravděpodobně účel a smysl celé věci spíše zastřely, než osvětlily, zejména široké veřejnosti. Nebylo by to vhodné ani z hlediska stability právního řádu a právní jistoty ohledně samotného institutu právní subjektivity fyzických osob.

V případě včlenění zvířecí osoby do právního řádu by stávající úprava zůstala netknutá, pouze by vedle ní byla vytvořena nová. Ta by velmi pravděpodobně využívala řadu stávajících institutů, nicméně díky svému vlastnímu základu by nemuselo dojít k velkým změnám ve stávajícím pojetí ve vztahu k fyzickým a právnickým osobám. Vícenásobné využívání právních institutů napříč obory práva je ostatně smysl jejich samotné existence.

Existence právní kategorie zvířecí osoby by tak zřejmě měla za následek vznik nového právního odvětví, práv zvířat (animal law). Předměty zabývající se právy zvířat se ostatně již dnes vyučují na desítkách vysokých škol po celém světě. Steven Wise, zakladatel nevládní organizace Nonhumans rights project, který vyučuje předmět Animal Rights Law na Právnické fakultě Univerzity ve Vermontu, o něm ovšem říká: „*Obyčejně začínám první hodinu nějak takto: Vítejte na předmětu Práva zvířat. Pojmenování tohoto předmětu je lživé. Mimolidská zvířata nemají žádná práva. Tento předmět je ve skutečnosti o tom, jestli mimolidská zvířata práva mít mají.*“<sup>61</sup>

Pojetí právní subjektivity zvířat jako třetí kategorie osob v právním slova smyslu je pro něj způsobem, jak prosazovat práva zvířat „krok za krokem“. Aby na

<sup>61</sup> WISE, Steven. Legal Rights For Nonhuman Animals: The Case For Chimpanzees and Bonobos. [on-line] [cit. 2016-10-28]. Dostupné z <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/anim2&div=14&id=&page=>.

praktické úrovni překonal překážky, které udělení právní subjektivity zvířatům brání (mezi kterými jsou podle něj překážky ekonomické, fyzické v tom smyslu, že soudní systém by nemohl zvládnout desítky miliard nových „klientů“ atd.), prosazuje přidělení základních (zvířecích) práv všem bytostem oplývajícím praktickou autonomií.<sup>62</sup>

Praktickou autonomii definuje třemi kritérii: první je, že bytost je natolik kognitivně komplexní, že je schopná něco chtít, tedy existenci zájmů. Druhým kritériem je schopnost usilovat o naplnění těchto zájmů. Třetím kritériem pak je natolik komplexní vědomí (avšak nikoliv nutně vědomí sebe sama), že bytosti záleží na rozdílu, jestli svých zájmů dosáhne, anebo nikoliv.<sup>63</sup>

Praktickou autonomii pak vidí jako škálu, postavenou na základě kritérií z kognitivní etologie. Hodnota 1 znamená, že je absolutně jisté, že bytost oplývá praktickou autonomií, nula pak, že je absolutně jisté, že jí neoplývá. Na základě této škály zvířata rozdělují do čtyř kategorií, přičemž kategorii 1, případně některým zvířatům kategorie 2, by přidělil základní práva. Podle současné úrovně vědeckých poznatků by šlo o lidoopy, delfíny, slony africké a papoušky šedé - žako.<sup>64</sup>

### 3.4. Plná právní subjektivita – osvobození zvířat

Setkat se lze i s požadavkem rozšíření právní subjektivity fyzických osob na všechna cítící zvířata. Velká část z nich se objevuje pouze v akademických diskusích jako provokace či argument právě pro akademickou diskusi a dle mého názoru nejsou vážně míněnou snahou. Část se objevuje v kontextu praxe angloamerického práva, kde lze podle některých právníků před soudy (pomocí soudního příkazu *habeas corpus*, viz kapitola Rozsah zvířecích adeptů na získání

<sup>62</sup> SCHAFFNER, Joan E. *An Introduction to Animals and the Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK, 2011, ISBN: 978-0-230-23563-2, s. 178-179.

<sup>63</sup> WISE, Steven M. Nonhuman Rights to Personhood. *Pace Environmental Law Review*, 2013, Vol. 30, Is. 3 [on-line] [cit. 2016-10-14]. Dostupné z <http://digitalcommons.pace.edu/pelr/vol30/iss3/10>.

<sup>64</sup> SCHAFFNER, Joan E. *An Introduction to Animals and the Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK, 2011, ISBN: 978-0-230-23563-2, s. 178-179.



právní subjektivitu) dosáhnout ochrany některých vybraných zvířat právě tím, že soud přesvědčí o tom, že pojem osoba zahrnuje nejenom člověka – nebo pro tuto kauzu soudním přelíčením minimálně získat publicitu. Tedy dosáhnout faktické změny u soudu, nikoliv cestou změny zákonů.

Tento koncept známý pod jménem „osvobození zvířat“ je dle mého názoru spíše právním vizionářstvím či idealismem než něčím, co by mělo přesah do právní praxe. Stoupenci osvobození zvířat zcela odmítají kreslit dělící linii (například u zmíněných primátů nebo kytovců) a usilují o přiznání práv všem zvířatům. Cílem abolicionistů je osvobození zvířat a úplné zastavení jejich zneužívání pro lidskou „potřebu“. Uvozovky jsou na místě proto, že abolicionisté zdůrazňují, že v současnosti neexistuje oblast, ve které by se moderní společnost bez zvířat neobešla.

Zejména to platí pro oblast odívání (vedle kožešinových zvířat je velké množství zvířat navzdory obecnému přesvědčení chováno pro kůži), kde ve všech oblastech existují stejně kvalitní nebo dokonce kvalitnější syntetické náhražky, výzkumu, kde lze pokusy na zvířatech nahradit například matematickými modely či testováním na lidských dobrovolnících, a stravování, kde již nade vši pochybnost víme, že veganská strava bez živočišných složek je stravou plnohodnotnou. (Abolicionisté mj. upozorňují, že požívání zvířat má malou praktickou, ale velkou symbolickou hodnotu. Z tohoto důvodu lidé v našem civilizačním okruhu nejedí například brouky nebo krysy, jakkoliv obojí jsou stejně kvalitním zdrojem proteinů jako například kráva nebo prase. Pokládají je však za odporné.<sup>65</sup>)

Jedním z nejviditelnějších proponentů osvobození zvířat je právník Gary Francione. Tvrdí, že koncept práv zvířat je něčím principiálně odlišným od přístupu založeného na welfare zvířat. Koncept práv zvířat jako takový podle něj vznikl až v sedmdesátých letech dvacátého století.<sup>66</sup> Na příkladu velkochovů a biomedicínského výzkumu upozorňuje na to, že zneužívání zvířat se stalo jedním

<sup>65</sup> SAX, Boria. *Zvířata ve třetí říši: domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust.* 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003, ISBN 80-86569-49-7, s. 24.

<sup>66</sup> FRANCIONE, Gary. *Animals, Property, and the Law.* Philadelphia: Temple University Press, 1995, ISBN: 978-1566392846, s. 91–114.

z největších průmyslových odvětví a nespočet případů zneužívání domestikovaných zvířat zůstává nepotrestán. Welfare zvířat vedl v nejlepším případě k regulaci tohoto odvětví, ale nikoliv k ukončení utrpení zvířat.

Důvody jsou tři. Za prvé, zákony na ochranu zvířat mají podle nich od základu špatný cíl. Snaží se regulovat užívání zvířat jako majetku, ovšem neusilují o ustanovení nebo hájení práv zvířat. Za druhé, zákony na ochranu zvířat nemají efektivní mechanismus vymáhání. Zvíře ani jeho zástupce se nemohou domáhat těchto zákonů k jejich ochraně.

Konečně a zejména, legislativa na ochranu zvířat je omezena svým antropocentrickým filozofickým základem. Podle Franciona „*nedělají stoupenci animal welfare nic pro narušení dominantní struktury lidského vztahu ke zvířatům, ve kterém jsou lidé morálně a legálně nadřazeni zvířatům, která mohou legitimně držet jako majetek. Dokud jsou zvířata definována jako majetek, budou již z definice vnímána tak, že z hlediska zákona nemají žádné zájmy a práva.*“<sup>67</sup>

Francione a další proto razí tzv. abolicionistický přístup. Požadují rovnost zájmů zvířat a zájmů lidí. Pojmenováním i přístupem se hlásí k americké tradici hnutí za osvobození otroků. Schopnost zvířat cítit a cítit bolest je pro ně dostatečně pevným základem pro to, aby jim byla přiznána práva. Navazují tak na abolicionistické hnutí v době před americkou občanskou válkou, které se také přiklápělo k argumentaci shodnou schopností prožívat utrpení, a nikoliv k obhajobě intelektuální rovnosti černošských otroků a bílých obyvatel.

Peter Singer si ve své stěžejní knize *Osvobození zvířat* bere na pomoc citát Jeremyho Benthamy: „*Možná přijde den, kdy zbytek živých tvorů získá tato práva, která jim neměla být nikdy odpírána rukou tyranie. Francouzi již přišli na to, že černá barva kůže není důvodem, aby lidská bytost byla ponechána napospas vrtochům mučitele. Možná, že jednou přijde i den, kdy uznáme, že počet nohou, ochlupenost kůže nebo zakončení os sacrum nedostačují jako důvod k tomu,*

<sup>67</sup> PEARSON, Susan J., *The Inalienable Rights of the Beasts: Organized Animal Protection and the Language of Rights in America, 1865–1900*. Northwestern University, 2007.

*abychom nechali citlivou bytost propadnout stejnému osudu. [...] Otázkou není, zda dokážou myslet, ani zda dokážou mluvit, ale zda jsou schopni trpět.*<sup>68</sup>

Francione jako nejdůležitější vidí právo zvířat žít nezávisle na lidech, k čemuž je nezbytné zbavit je majetkového statusu. Jedině tak bude právo schopno chránit jejich vnitřní hodnotu a zájmy bez ohledu na zájmy lidí.<sup>69</sup>

<sup>68</sup> SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1, Praha: Práh, ISBN 80-7252-042-3, s. 22–23.

<sup>69</sup> SCHAFFNER, Joan E. *An Introduction to Animals and the Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK, 2011, ISBN: 978-0-230-23563-2 s. 179.

## 4. Argumenty pro a proti zavedení právní subjektivity zvířat

### 4.1. Morálka a etika

Jedním z nejsilnějších hlasů pro práva zvířat je etika utilitarismu a z ní vycházející argumenty Petera Singera. Podle něj platí, že pokud jednou přistoupíme na to, že všichni lidé jsou si rovni, měli bychom být schopni přistoupit i na to, že princip rovnocenného zacházení musíme použít u všech cítících bytostí.<sup>70</sup> „*Jestliže nějaká bytost trpí, a my si ji nevšímáme, neexistuje pro takový postoj žádně morální ospravedlnění. Nezáleží na tom, jaký je původ této bytosti, zásada rovnosti vyžaduje, aby toto utrpení bylo chápáno stejně jako utrpení kterékoliv jiné bytosti.*“<sup>71</sup>

Singerova argumentace vychází z názorů Jeremyho Benthama: „*Možná přijde den, kdy zbytek všech živých tvorů získá tato práva, která by jim neměla být nikdy odpírána rukou tyranie. Francouzi přišli na to, že černá barva kůže není důvodem, aby lidská bytost byla ponechána napospas vrtochům mučitele.*“<sup>72</sup> Odmítá argumenty právníků, když tvrdí, že právníký jazyk se hodí pro politická jednání, a argumentuje právem morálním. „*Skutečná váha morálního argumentu nespočívá v tvrzení o existenci práva, protože ono musí být na oplátku ospravedlňováno na základě schopnosti trpět a radovat se.*“<sup>73</sup>

Optikou utilitarismu nejde ani tak o práva zvířat, jako o jejich rovnost s lidmi v tom smyslu, že (společné) zájmy zvířat i lidí (tedy nezažívat bolest a utrpení) jsou posuzovány stejně. Odmítá tím druhovou nadřazenost, tedy vytváření dělicí linie v přístupu k životu určené příslušností k živočišnému druhu. Neznamená to

<sup>70</sup> VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011, ISBN 97880-7387-456-8. s. 44

<sup>71</sup> SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1, Praha: Práh, ISBN 80-7252-042-3, s. 24.

<sup>72</sup> Tamtéž, s. 22–23.

<sup>73</sup> Tamtéž, s. 22.

podle něj ovšem, že všechny životy mají stejnou cenu – pokud nemáme na vybranou a musíme váhat mezi životem člověka a zvířete, vybereme si člověka.

Pokud přistoupíme na etiku utilitarismu a máme tudíž skutečně odmítnout druhovou nadřazenost, nezbyvá než na zvířata hledět z právního hlediska stejnou optikou jako na člověka. Přidělení právní subjektivity zvířatům je pak nevyhnutelné.

#### 4.2. Nedostatečná ochrana v rámci welfare

Dalším silným argumentem v debatách ohledně práv zvířat je, že současná ochrana zvířat je i přes pokroky zejména v posledních dekadách stále tristní. Thomas Kelch ve své obsáhlé práci o historii vztahů mezi zvířaty a lidmi přesvědčivě tvrdí, že způsob chování lidí ke zvířatům se za posledních 4000 let víceméně nezměnil.<sup>74</sup> I když v posledních několika desítkách let dochází ke změně, ta se odehrává pouze na úrovni technických otázek a vůbec se nezabývá podstatou, tedy podobou našeho vztahu ke zvířatům. „*Zásadní otázka, jestli má být využívání zvířat zcela zavrženo, není vůbec vznesena ani zvažována, i přes to, že moderní vědecký výzkum ukazuje, že morální základ pro takové využívání není nijak podložen.*“<sup>75</sup>

Dosavadní přístup v rámci animal welfare tak podle něj zjevně není schopen ochranu zvířat zajistit. „*Perspektivou požadavků komplexní ochrany práv zvířat je současná regulace animal welfare souborem pravidel a opatření především technického rázu, který se uplatňuje pouze na meziúrovni a nedostatečně zohledňuje jak potřeby jednotlivých zvířat, tak i celkovou míru a nezbytnost lidského jednání. Požadavky přiznání právní subjektivity zvířatům se tak logicky*

<sup>74</sup> KELCH, Thomas. A Short History of (Mostly) Western Animal Law: Part I. *Animal Law Review*, 2012, Vol. 19, Is. 1, s. 25.

<sup>75</sup> KELCH, Thomas. A Short History of (Mostly) Western Animal Law: Part II. *Animal Law Review*, 2012, Vol. 19, Is. 2, s. 388.

*objevují zejména na dvou úrovních, které animal welfare dostatečně nepokrývá – na úrovni ochrany jednotlivců a na úrovni ochrany zvířat jako celku.*<sup>76</sup>

Pro účinnou ochranu konkrétních zvířat jsou proto zřejmě potřeba jiné právní nástroje. Pokud uvažujeme o úplném zamezení zneužívání (některých) zvířat člověkem, jeví se udělení právní subjektivity zvířatům přinejmenším jako jeden z vhodných nástrojů.

Pokud totiž konkrétní zvíře nemá právní subjektivitu a tudíž práva, je v očích institucí, které mají právo prosazovat, neviditelné. Pokud má práva, je kvalitativně zcela něčím jiným. Steven Wise jako příklad uvádí případ otroka Jamese Somerseta z roku 1772. Ten byl podle práva pouhou věcí, vydaný na milost a nemilost svému vlastníkovi (pánovi). Tento jeho status byl úspěšně zpochybněn u soudu, od kterého odcházel jako svobodný muž. James Somerset, který byl přiveden do budovy soudu, byl ten samý, který z něj tentýž den odcházel. Přesto byl v očích práva kvalitativně na zcela jiné úrovni.<sup>77</sup>

### 4.3. Symbolický význam

Dalším důvodem je symbolický význam práva. Za snahou o přidělení právní subjektivity zvířatům stojí zcela nepochybně jejich lepší a silnější právní ochrana. Z čistě právního úhlu pohledu lze stejného výsledku dosáhnout i jinými cestami, méně komplikovanými a snadněji dosažitelnými. Právník, který dostane zadání zvýšit ochranu zvířat, se na věc podívá z praktické stránky. Vidí komplikovanou strukturu práva a relativně snadné řešení v podobě zesílení stávající ochrany zvířat, případně zesílení možnosti jejího vymáhání.

Právo ale má i vysokou symbolickou hodnotu. Proto nejde jen o postavení zvířat v právním systému, ale ve společnosti obecně, o jejich vnímání. Abolicionisté

<sup>76</sup> VOMÁČKA, Vojtěch. Za hranicí animal welfare: Matka Země a zvířecí superstar. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 598.

<sup>77</sup> WISE, Steven M. *Though the Heavens May Fall: The Landmark Trial That Led to the End of Human Slavery*. New York: Da Capo Press, 2006, ISBN: 978-0306814501.

v této souvislosti upozorňují na paralely s právy žen či lidských otroků. Poukazují na srovnání s fiktivním případem, kdy by s poukazem na větší praktičnost a menší komplikovanost byla prosazována „pouze“ větší ochrana žen namísto jejich zrovnoprávnění s muži a přiznání plných občanských práv. I kdyby se tak dosáhlo stejných výsledků, ze společenského úhlu pohledu by to jistě nebylo to samé.

Zvíře je z právního úhlu pohledu věc. Může být věcí s vysokou úrovní právní ochrany (podobně jako například kulturní památka nebo určité části životního prostředí), ale pořád zůstává věcí. Abolicionisté ovšem tvrdí, že jako lidé víme, že věcí není. Našeho psa, kočku atd. nepovažujeme za věc. Pokud bychom měli rozhodnout, zdali mají blíže k věcem, nebo lidem, zřejmě bychom si vybrali, že k lidem.<sup>78</sup> Změna statusu zvířat z věcí směrem k lidem by jasně symbolizovala, že podobným způsobem uvažuje i právo.

Udělení právní subjektivity zvířatům by podle nich bylo obrovským a jednoznačným symbolickým gestem potvrzujícím, že ochrana zvířat je jednou z nejvyšších priorit lidského společenství, které jí leží na srdci podobně jako ochrana lidí.

#### 4.4. Změna paradigmatu

Zavedení práv zvířat do právního řádu by bylo potvrzením změny paradigmatu v nazírání na zvířata. Zatímco životní prostředí, kulturní památky a další věci v právním smyslu slova chráníme pro zájmy člověka či společnosti jako celku, stále více si uvědomujeme, že zvířata chráníme (či spíše máme chránit) pro ně samotná.

Zvíře má hodnotu samo o sobě, nejenom hodnotu ekonomickou, estetickou i citovou, kterou mu přisuzuje člověk. Jakkoliv se argumenty v debatě o právech zvířat točí kolem zájmů člověka, z obecného hlediska se stále více dostává do popředí právě tato myšlenka.

<sup>78</sup> WAGMAN, Bruce A. *A Worldview of Animal Law*. Durham: Carolina Academic Press, 2011, ISBN 978-1-59460-462-1, s. 18

Z tohoto úhlu pohledu si zvířata zaslouží, aby je lidstvo „nechalo na pokoji“. To samozřejmě většinou není dost dobře možné, protože člověk v současné době ovlivňuje a ovládá celou planetu. Z právního úhlu pohledu je pak nemyslitelné, aby vztah ke zvířatům nebyl právem vůbec upraven. Ono „ponechání na pokoji“ musí být právně formulováno a zakotveno.

Pokud by zvířatům byla přiznána právní subjektivita, znamenalo by to uznání toho, že zvířata mají své vlastní zájmy hodné zřetele, které jsou nezávislé na zájmech lidí. Logická námitka by mohla znít, že tyto zájmy zvířat by zase chránili lidé, nazírající na celou věc ze své perspektivy. *„Systém lidských práv byl vystaven lidmi – odráží jejich pravidla, jejich morálku a jejich normy chování. Proto nebylo by snad rubem přiznání ‚zvířecích práv‘ podrobení zvířat lidským normám morálky, normám, které jim nemusí být vlastní?“*<sup>79</sup>

Nepochybně bylo, ale jiná cesta zřejmě není možná. Zavedení právní subjektivity zvířat by se zcela jistě muselo prolínat s dalšími způsoby ochrany. Předpokládalo by zřejmě podporu stávajících a zřízení nových azylů pro zvířata (farm sanctuaries), zřízení rozsáhlých rezervací apod.

Francouzská filozofka Florence Burgat se v diskusi o přidělení práv lidoopům přímo vyjadřuje v tom smyslu, že přijetí těchto práv *„by mělo fungovat jako první vlaštovka – jako první krok ve změnách našeho postoje k mimolidským bytostem“*.<sup>80</sup>

#### 4.5. Krutost ke zvířatům jako model krutosti vůči lidem

Celá řada autorů upozorňuje na paralelu mezi krutostí, které se lidstvo jako celek dopouští na zvířatech, a krutostmi, které se odehrávají mezi lidmi. A to jak na úrovni jednotlivce, tak na úrovni institucionální. Jan Čejka to v úvodu ke knize

<sup>79</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1092.

<sup>80</sup> SMOLOVÁ, Olga. Great Ape Project a jeho reflexe ve Francii. In: MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9. s. 534



*Věčná Treblinka* shrnuje takto: „*Krutosti spáchané na mimolidských stvořeních jsou předzvěstí zločinů vůči lidem samotným a zotročení a zabíjení zvířat je kořenem všemožného zla a násilí – otroctví, rasismu, genocid, pogromů a mnohých jiných krutostí.*“<sup>81</sup>

V základu tohoto přístupu je myšlenka, že násilí plodí násilí. Ostré rozdělení na člověka a zvířata, která člověk ovládá, umožnilo lidem promítnout si do zvířat vlastnosti, kterých se sami u sebe nejvíce obávali. Každý, kdo neoplýval vlastnostmi člověka, byl pak zvíře a k tomu bylo dovoleno takřka cokoliv. Hranice mezi člověkem a zvířetem pak umožňovala její posun; mezi lidmi tak část historie nebyly počítáni černí otroci a další skupiny obyvatel, vůči kterým pak byl ospravedlněn ten nejkrutější postup.<sup>82</sup>

To ostatně odrážela i rétorika diktátorských režimů. „*Velitel koncentračního tábora Osvětim Rudolf Höss prohlásil o ruských zajatcích: ‚nejsou to už lidé... Změnili se ve zvířata, která nemyslí na nic jiného než na jídlo.‘ [...] Nacisté vytvářeli z lidských bytostí stáda, značkovali je, kastrovali a průmyslovým způsobem zabíjeli tak, jak se to tradičně dělalo se zvířaty.*“<sup>83</sup>

Způsob zabíjení na jatkách se průběhem, technikou i přístupem společnosti velmi blíží nacistickému programu eliminace Židů, tomuto synonymu pro kruté a nehumánní zacházení s lidmi. Podobnost technologie velkokapacitních výkrmů dobytka a obrovských jatek s koncentračními tábory je zarážející, stejně tak jako podobnost mechanismu, kterým toto zacházení se zvířaty společnost obhájuje.<sup>84</sup>

Na individuální úrovni pak pozorujeme, že existuje souvislost mezi týráním zvířat a násilím páchaným na lidech. „*Sociologové Ascione a Flynn, kteří zkoumali oběti*

<sup>81</sup> ČEJKA, Jan. Úvodem k českému vydání. In PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka: Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Praha: Práh, 2003, ISBN: 80-7252-084-9, s. 11.

<sup>82</sup> Tamtéž.

<sup>83</sup> SAX, Boria. *Zvířata ve třetí říši: domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003, ISBN 80-86569-49-7, s. 24.

<sup>84</sup> PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka: Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Praha: Práh, 2003, ISBN: 80-7252-084-9, s. 69

*domáciho násilí, odhalili skutečnost, že tam, kde je týrané dítě či žena, je s velkou pravděpodobností týráno i zvíře. [...] Dalším aspektem je skutečnost, že týrání zvířat může být pouhým mezistupněm, než pachatel začne svou agresivitu směřovat na lidské oběti. [...] Wright a Hensley analyzovali případové studie sériových vrahů a zjistili, že všichni tito pachatelé si své kruté praktiky nejdříve vyzkoušeli na zvířatech.*<sup>85</sup>

Historik Keith Thomas se ve své studii o domestikaci vyjádřil dokonce tak, že „domestikace se [...] stala pravzorem pro další typy společenské podřízenosti“. Mezi těmi výslovně zmiňuje otroctví.<sup>86</sup>

Tito autoři dochází ke stejnému závěru. Dokud tedy budeme na institucionální, a tedy i právní, úrovni hledět na zvířata jako na tvory, které jsou něčím méně hodnotným než člověk, nemůžeme potlačit ani násilí člověka vůči člověku, neboť to má kořeny právě zde.

#### 4.6. Práva zvířat jako právní oxymóron

Negativní ohlasy z právních kruhů se zaměřují jak na jednotlivé aspekty zavedení práv zvířat, které jsou předmětem další kapitoly, tak na koncept jako takový, respektive jeho smysl. Jedním z nejpřesvědčivějších argumentů je, že k dosažení cíle, tedy ochrany zvířat, jsou používány prostředky, které k tomu nejsou primárně určeny.<sup>87</sup> Někteří autoři dokonce tvrdí, že právní subjektivita zvířat, nutně modifikovaná a omezená, je nejen nesmyslná, ale z hlediska práva i nepřijatelná.<sup>88</sup>

<sup>85</sup> VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011, ISBN 97880-7387-456-8, s. 24–25.

<sup>86</sup> SAX, Boria. *Zvířata ve třetí říši: domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003, ISBN 80-86569-49-7, s. 23.

<sup>87</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1086.

<sup>88</sup> MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN 978-80-200-2317-9, s. 139.

Jako příslušný nástroj k ochraně zvířat uvádějí posílení nepřímých povinností člověka k nim, případně možnost využívání zvířat člověkem zakázat. A to buď na základě druhu (tedy například zcela zakázat jakékoliv využívání lidoopů), nebo na základě způsobu využívání (například zakázat testování na zvířatech či cirkusy se zvířaty).

Zákaz má na rozdíl od práva zvířete na život to pozitivum, že nekoliduje se symbolickou náplní lidského práva na život. Zákaz se dá okamžitě aplikovat, sankcí za překročení je trest. A konečně, zákaz platí jen pro člověka, nikoliv pro další zvířata jakožto subjekty práva.<sup>89</sup>

Jinými slovy, stávající nástroje ochrany zvířat vidí co do formy jako dostatečné a řešením praktických problémů je posílení těchto nástrojů, případně zpřísnění stupně ochrany. „*Bojovníci za práva zvířat však stále mohou mít dobré argumenty nikoliv na konceptuální rovině (třeba na rovině korelace práv a normativních omezení), ale na rovině obsahu našich právních normativních omezení vůči zvířatům. Neboli: nespočívá nakonec celý problém práv zvířat v tom, že jim neposkytujeme dostatečnou ochranu a že jejich stávající právní ochranu dostatečně nevymezujeme? Nejde o to, že bychom je třeba neměli vystavovat zbytečné a kruté bolesti a nedůstojné smrti, typicky v průmyslových velkochovech, které si v ničem nezadají s takovými ‚továrnami na smrt‘, jako byla Osvětim? Ale na to, abychom je chránili a tuto ochranu vynucovali, nepotřebujeme hovořit o jejich právní subjektivitě. Stačí ‚pouze‘ změnit obsah normativních omezení, která máme vůči zvířatům jakožto zvláštním objektům práva, anebo vůči jiným subjektům práva ve prospěch zvířat.*“<sup>90</sup>

<sup>89</sup> SMOLOVÁ, Olga. GreatApe Project a jeho reflexe ve Francii. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 546.

<sup>90</sup> ŠEJVL, Michal. Pojem subjektivních práv a právní subjektivity v kontextu práv zvířat. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 546.

Abolicionisté ovšem upozorňují, že shodnou argumentaci právníci vedli stran přiznání občanských práv černochům. Marquis de Condorcet, známá postava odmítající otroctví, tvrdil, že „*právníci nedluží otrokům ani tak práva, jako spíše zaručení jejich životní pohody*“.<sup>91</sup>

#### 4.7. Práva zvířat jako nástroj eroze lidských práv

V diskusích o možném přidělení právní subjektivity zvířatům se objevuje také argument, že tento krok by měl negativní dopad na práva lidí. Např. Hana Müllerová uvádí, že „*pro případ, že by k němu skutečně došlo, je nasnadě řada negativních důsledků pro lidskou společnost. Uvádí se například tyto: snížení statusu člověka v důsledku zvýšení statusu zvířat (rizika pro lidi mentálně postižené atd.)*“.<sup>92</sup>

Podobné výhrady zaznívaly od autorů ve Francii v diskusi o aktivitách Great Ape Project: „*Přijetí GAP by mohlo mít negativní dopad na současný étos lidských práv, o jejichž prosazení usilovalo mnoho generací a jejichž dodržování dodnes není samozřejmostí. Jejich disproporčně snadný a rychlý transfer na lidoopy by mohl působit destabilizačně [...], devalvačně (zkratkovitou a pro mnohé neúnosnou identifikací člověka s lidoopy)*“.<sup>93</sup>

Opačný názor v literatuře příliš nezaznívá. Vzhledem k tomu, že v případě zvířat se nejedná o rozšíření právní subjektivity z lidí (potažmo právnických osob) na další subjekt, ale spíše o vytvoření nové kategorie subjektu (*animal person*),

<sup>91</sup> DUBOIS, Laurent. *A Colony of Citizens: Revolution and Slave Emancipation in the French Caribbean, 1787–1804*. Chapel Hill: UNC Press Books, 2012, ISBN: 0-8078-2874-2, s. 234.

<sup>92</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1094.

<sup>93</sup> SMOLOVÁ, Olga. Great Ape Project a jeho reflexe ve Francii. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 545.

pokládám za vyloučené, že by mohlo docházet k devalvaci základních lidských práv.

Domnívám se, že inkorporování práv zvířat do právního řádu by stejně tak mohlo mít opačný efekt, tedy posílení étosu lidských práv. Známy citát Abrahama Lincolna říká, že „tím, že dáme otrokům svobodu, ji zajišťujeme i ctěným svobodným lidem, pro které ji tím chráníme“. Podle všeobecně přijímaného výkladu tím chtěl říci, že dokud ve společnosti existuje institut otroctví, může se otrokem stát kdokoliv. Pokud je otroctví zrušeno, nikdo se více nemůže stát otrokem. Analogicky lze tvrdit, že pokud omezujeme krutost ke zvířatům, omezujeme i krutost k lidem.

*Pokud jde o potenciální hrozbu vymáhání práv zvířat na úkor lidí, platí, že „pokud je člověk v jiných oblastech ochrany životního prostředí schopen poměřovat proporcionalitu svého jednání, zakázat uvádění nešetrných výrobků na trh, stanovit závazná kritéria pro zavádění ohleduplnějších technologií, pak neexistuje racionální důvod, aby takto nepostupoval i ve vztahu ke zvířatům“.*<sup>94</sup>

Jistá lidská práva by oproti současnému stavu samozřejmě omezena byla. Nejvýrazněji by bylo dotčeno právo vlastnit majetek, neboť pojem majetek by se v důsledku udělení právní subjektivity zvířatům zúžil právě o ta zvířata, což je ostatně pointa celé snahy. Výrazně by byla omezena šíře náboženské svobody, protože např. rituální porážky a další obřady spojené se zneužíváním zvířat by byly nadále nemyslitelné, a svoboda umělecké tvorby a bádání, která by nadále nemohla pokrývat využívání zvířat.

Přesto se domnívám, že se v těchto případech nedá hovořit o erozi či negativním dopadu, ale spíše o rozvoji a rozšiřování lidských práv. Použijeme-li totiž podobnou argumentaci, pak by udělení volebního práva ženám (ke kterému v některých evropských zemích došlo až v sedmdesátých letech 20. století, tedy v době, kdy již můžeme mluvit o základních lidských právech v moderním smyslu

<sup>94</sup> VOMÁČKA, Vojtěch. Za hranicí animal welfare: Matka Země a zvířecí superstar. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 599.

slova) znamenalo erozi základních lidských práv a jako takové by bylo nepřijatelné.

Udělení práv dalším živočišným druhům je rozšiřováním práv, či spíše možná přesněji vytvářením nových práv, ne omezováním stávajících. Je tedy zřejmé, že samotné zavedení práv zvířat erozi lidských práv způsobit nemůže. Daleko spíše jde o důvody, které by k nim vedly, a způsob argumentace.

Mnozí autoři upozorňují, že argumentace úrovní vědomí či inteligence nebo genetickou podmíněností je mečem s dvojitým ostřím. Stejně tak jako může otevřít okno v pomyslné právní zdi oddělující ty, co práva mají a nemají, a dovolit přeskočení některých živočišných druhů na její druhou stranu, může způsobit to, že dojdeme k závěru, že někteří lidé díky nepřítomnosti inteligence či vědomí práva mít nemají. Stejně tak v případě pokroku ve výzkumu DNA můžeme dojít k tomu, že se od sebe jednotlivé lidské rasy na úrovni DNA liší a založit na tomto argumentu právní diskriminaci některé z nich.<sup>95</sup>

Žádný obhájce práv zvířat v pramenech, které jsem studoval, ovšem neprosazuje omezení práv jakékoliv skupiny lidí. Naopak, celá řada z nich toto preventivně výslovně popírá a zdůrazňuje, že pointou jejich argumentace není omezení práv jakékoliv skupiny lidí, ale udělení práv zvířatům.<sup>96</sup> Je pochopitelné, že existuje obava ze zneužití situace ze strany extremistů, tomu by ale měla předcházet precizní argumentace a vysvětlení podstaty práv zvířat a lidských práv a jejich odlišností.

Na tomto místě opět využiji analogii s udělením volebního práva ženám. Jedním z hlavních argumentů odpůrců tohoto udělení bylo, že politika a vláda je založena na síle, kterou ženy postrádají. Obhájci volebního práva žen pak poukazovali na to, že jsou ženy, které jsou silnější než většina mužů a že slabost není nijak spojena s pohlavím. Podobná argumentace by v tomto případě říkala, že udělení

<sup>95</sup> SMOLOVÁ, Olga. Great Ape Project a jeho reflexe ve Francii. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9. s. 532-540.

<sup>96</sup> Např. SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1, Praha: Práh, ISBN 80-7252-042-3, s.34

volebního práva ženám ohrožuje základní lidská práva, neboť pokud připustíme, že ženy mohou volit, protože jsou silné, připustíme tím i to, že by o volební právo mohli přijít slabí muži.

V diskusi o zavedení právní subjektivity zvířat se nadto nehovoří o rozšiřování lidských práv, ale o zavedení práv zvířat (*animal rights*). Svým obsahem se navrhaná práva zvířat blíží některým základním právům lidským, nicméně je zdůrazňováno, že zvířatům nejsou lidská práva jako taková k užitku. Zvířata potřebují práva, která odpovídají jejich zájmům – proto se koneckonců používá termín práva zvířat, který je pojmově odlišný od termínu lidská práva.

Jisté zmatení snad může způsobit používání současné právní terminologie k popisu práv zvířat. Protože mluvíme o diskusi odborné, je pochopitelné, že právníci jako lidé z oboru používají právnickou mluvu. Termín „právo na život“, který je ustáleně používán pro základní lidské právo (obdobně „právo nebýt mučen“) a zároveň používán v debatách o zavedení práv zvířat, tak skutečně může zamlžit, o jaké podobě je vlastně řeč.

Bylo by proto pro obhájce konceptu práv zvířat praktické, pokud by ustanovili svou vlastní terminologii, odlišnou od terminologie využívané v oblasti lidských práv. Na druhou stranu, právě používání ustálených termínů usnadňuje celou debatu a činí ji veřejnosti přístupnou a zbytečně nekomplikovanou. Domnívám se ovšem, že pokud by se možnost udělení právní subjektivity zvířatům skutečně prakticky přiblížila, byla by vlastní terminologie nevyhnutelná.

#### 4.8. Ekonomické dopady zavedení právní subjektivity zvířat na společnost

Jedním ze zásadních argumentů proti zavedení právní subjektivity zvířat je dopad takového opatření na společnost. Jejich autoři se domnívají, že přiznání práv zvířatům a jejich důsledná aplikace by znamenala „úplné zastavení pokusů na zvířatech a patrně i ukončení řady jiných činností, při nichž se zvířata

využívají.“<sup>97</sup> Není žádným tajemstvím, že právě to je cílem práv zvířat, tato domněnka je tedy validní.

Nezbývá tedy než vyjasnit otázku, jestli by dopad takového opatření byl pro společnost nějak zásadní. Pokud je řeč o lidoopech a kytovcích, je jejich počet využívaný lidmi poměrně malý a jejich užitek v zásadě natolik minimální, že o nějakém výrazném dopadu na společnost nemůže být řeč. Úplné zastavení jejich využívání by bezpochyby mělo ekonomický dopad, vznikly by náklady na resocializaci jedinců, které jsou v současnosti v držení lidí, jejich navrácení do volné přírody tam, kde je to možné, a zřízení útulků a rezervací pro ty, u kterých to možné není – vzhledem k nízkým počtům těchto zvířat by nešlo o dopady nějak zásadní.

Celkový dopad na společnost vždy závisí na konkrétních druzích zvířat, kterým by právní subjektivita byla přidělena. Dá se ovšem očekávat, že prosazení takové významné právní změny by vždy předcházela společenský konsenzus, nebo minimálně souhlas větší části společnosti. V takovém případě se dá předpokládat, že počet jedinců daného druhu bude již tak nízký, a to díky nízké poptávce a tlaku zákazníků v komerční sféře, případně tlaku nevládních organizací na vládní instituce.

Nemluvíme tedy o nějaké revoluci v nazírání na zvířata, ale o postupných změnách, ke kterým společnost stejně přirozeně dospěla ve své každodenní praxi. Potřebu právního zakotvení takové změny pak vyvolává již jen malá skupina lidí, obhajující staré pořádky pokroku navzdory, případně instituce, které na mínění společnosti nejsou závislé do takové míry jako komerční podniky (netýká se jich „hlasování peněženkou“). Modelem takové instituce je laboratoř pro testování na zvířatech, zpravidla většinově financovaná nějakou formou vládních grantů.

Jakékoliv rozšíření stávajících práv či zavedení nových, ostatně stejně jako jakákoliv právní změna, jakýkoliv zákaz někoho ekonomicky i fakticky poškodí.

<sup>97</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právnické časopisy* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1099.



To ovšem nemůže být argumentem pro zakonzervování stávajícího stavu a obhajobu praxe, která je společensky, morálně i politicky překonána.

Z praxe práva životního prostředí známe celou řadu změn či zákazů, které bezpochyby vedly k ekonomickému poškození celé řady subjektů. Příkladem jedné takové obrovské právní změny, dokonce na globální úrovni, může být Rámcová úmluva OSN o změně klimatu a následné protokoly. Zatímco některé sektory ekonomiky, ty, které byly společensky zaostalé a nepřijatelné ve světle nových vědeckých poznatků, bezpochyby poškodila či v podstatě vymazala (uhelný průmysl), jiné pomohla nastartovat (solární energetika).

Podobná situace by bezpochyby nastala i u práv zvířat. Příkladem může být Island a jeho lov velryb. Tato tradiční činnost zde byla před pár lety obnovena a je terčem silné nejenom mezinárodní, ale i lokální kritiky. Počet ulovených velryb ovšem spolu s poptávkou po velrybím mase klesá a spolu s ním lukrativnost tohoto podnikání. Na vzestupu je naopak turistický průmysl, který využívá velryby jako tahák na poznávací výlety, plavby za účelem pozorování velryb apod. Případný úplný zákaz lovu velryb by tak ani pro tak malou zemi, jako je Island, nejspíš nebyl žádným neúnosným či neřešitelným problémem.

Podobný model by se uplatnil v dalších odvětvích. Například vivisekční laboratoře by v případě úplného zastavení pokusů na zvířatech musely skončit, za to by byly vytvořeny nové příležitosti třeba v oblasti virtuální reality, matematických modelů a dalších alternativních metod výzkumu.

## 5. Právní subjektivita zvířat

Právní subjektivitou rozumíme způsobilost mít práva a povinnosti. V současnosti ji mají všichni lidé bez ohledu na rasu, barvu pleti, státní občanství, pohlaví, a to od narození do smrti, a právnické osoby. „*Právní subjekt (subjekt právních vztahů) je nositel subjektivních práv a právních povinností, osoba způsobilá mít práva a povinnosti.*“<sup>98</sup>

V našem soukromém právu je oddělena *právní osobnost*, tedy schopnost mít v mezích právního řádu způsobilost k právům a povinnostem, kterou má člověk od narození až do smrti, a *svéprávnost*, která je způsobilostí právně jednat. Teprve na jejím základě osoby vlastním právním jednáním nabývají subjektivní práva a zavazují se k povinnostem.

Na obou současných kategoriích právních subjektů si můžeme ilustrovat vývoj pojetí právní subjektivity. Ta je prastarým institutem římského práva. V klasické podobě však náležela pouze svobodným mužům, otroci byli pouze subjekty práva. Toto pojetí přetrvalo až do novověku (u otroků), u žen mnohdy až do minulého století.

Rozsah umělých sociálních útvarů, složených z lidí nebo dokonce věcí, kterým je přidělena právní subjektivita, se také mění, stejně tak jako rozsah práv. Původní myšlenka přidělení právní subjektivity umělým útvarům byla ta, že je to praktické z hlediska právního fungování společnosti. „*Společnost měla zájem na řádném fungování korporací ve vztahu k majetku. Schopnost vyrábět zboží a poskytovat služby, zaměstnávat lidi, inovovat a rozvíjet se byly zájmy společnosti, a tudíž objektem ochrany práva.*“<sup>99</sup> Dnes se právnické osoby mohou dovolávat i

<sup>98</sup> GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-233-2, s. 172.

<sup>99</sup> MARK, Gregory A. *The Personification of the Business Corporation in American Law*. *University of Chicago Law Review*, 1987, Vol. 54, Is. 4, 1987, s. 1441.

základních lidských práv, pokud neodporují jejich povaze (a obecně dochází ke stírání rozdílů mezi fyzickou a právnickou osobou<sup>100</sup>).

Jakkoliv o povaze právní subjektivity existují velké teoretické spory, z praxe je zřejmé, že je zcela na vůli zákonodárce, koho za osobu prohlásí a koho nikoliv. Pojem osoby v právním smyslu slova je socio-právní konstrukt. Z převládajícího pohledu právního pozitivismu proto nic (snad kromě nepraktičnosti) nebrání tomu, aby byla právní subjektivita přidělena i (některým) zvířatům.

Z pohledu teorie práva narazíme hned na několik více či méně zásadních problémů. Předpokladem funkční právní subjektivity je schopnost (právně) jednat, o které lze u zvířat s úspěchem pochybovat. Dále právní subjektivita vedle práv předpokládá také plnění povinností, tedy právní odpovědnost. Mezi další uváděné problémy patří jakási „eroze“ právní subjektivity ve smyslu dvousměrného pohybu: pokud by snad mohla být právní subjektivita přiznána některým zvířatům (s poukazem na jejich inteligenci atd.), mohla by potom být za použití stejných argumentů odebrána některým lidem (například pacientovi v nevléčitelném vegetativním stádiu)? Tyto námítky budou rozebrány v následujících podkapitolách.

### 5.1. Rozsah právní subjektivity zvířat

Právní subjektivita má proměnlivý rozsah, který závisí na tom, jaká práva a povinnosti subjekt má. Fyzická osoba může mít více nebo méně práv podle toho, jestli jde o vězně, kojence, nenarozené dítě, ilegálního imigranta atd. Osoba v právním smyslu je tak definována rozsahem práv, které jí zákonodárce přidělil (děti například nemají volební právo, korporace mohou vlastnit majetek atd.), a pohybuje se v určitých stupních.<sup>101</sup>

<sup>100</sup> HURDÍK, Jan. *Osoba a její soukromoprávní postavení v měnícím se světě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN 80-210-3322-3, s. 86.

<sup>101</sup> DILLIARD, Carter. Empathy With Animals: A Litmus Test For Legal Personhood? *Animal Law Review*, Vol. 19, 2012.

Při úvahách o právní subjektivitě zvířat se tak (až na určité výstřelky) nemá na mysli plná subjektivita v podobě, jakou známe u zletilých fyzických osob. To pro právo ostatně není nijak nová situace, obdobná situace je například u již zmíněných kojenců. U velké většiny lidských práv je nesmyslné o jejich udělení zvířatům vůbec uvažovat; smysl mají pouze ta práva, která mohou zvířatům zajistit ochranu jejich zájmů.

Podle Petera Singera přijetí principu práv zvířat „*neznamená rovnocenné zacházení zvířat a lidí, jelikož zvířata různých druhů často mají různé potřeby a zájmy. Volební právo by např. zvířatům ostatních druhů bylo k ničemu, ale z potěšení a nepřítomnosti bolesti užitek mají.*“<sup>102</sup>

V právně nezávazné Deklaraci práv lidoopů organizace Great Ape Project se tak operuje jen třemi právy:

- 1) Právo na život. (Život příslušníků společenství rovných požívá ochrany. Příslušníci společenství rovných nesmějí být zabiti vyjma přesně stanovených situací, jako je například nutná obrana.)
- 2) Právo nebýt mučen. (Pokud kdokoli členovi společenství rovných buď zlovolně, nebo pro údajný užitek jiných vědomě přivodí bolest, je to považováno za mučení, které se zakazuje.)
- 3) Právo na osobní svobodu. (Příslušníci společenství rovných nesmějí být svévolně zbaveni svobody. Kdyby byli bez předchozího řádného soudního řízení zbaveni svobody, mají právo na okamžité propuštění. Uvěznění toho, kdo se nedopustil žádného zločinu nebo kdo není trestně odpovědný, je dovoleno jen tehdy, když může být prokázáno, že je to v souladu s jeho vlastní vůlí nebo že je to nutné, aby se společenství chránilo před svým příslušníkem, který by na svobodě jednoznačně představoval nebezpečí pro ostatní.)<sup>103</sup>

<sup>102</sup> VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011, ISBN 97880-7387-456-8, s. 45.

<sup>103</sup> ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Myšlenky o rozšíření subjektu přirozených práv v Čechách. In *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2001, ISBN 80-210-2749-5, s. 192.

U divokých zvířat se pak objevuje právo na svobodu pohybu a ochranu jejich přirozeného prostředí. Například v deklaraci práv kytovců Whale and Dolphin Conservation Society se objevují tato práva:

- 1) Každý jednotlivý kytovec má právo na život.
- 2) Žádný kytovec nesmí být držen v zajetí nebo otroctví; být podroben krutému zacházení; být odebrán ze svého přirozeného prostředí.
- 3) Všichni kytovci mají právo na svobodu pohybu a usazování v rámci svého přirozeného prostředí.
- 4) Žádný kytovec není majetkem žádného státu, korporace, skupiny lidí nebo jednotlivce.
- 5) Kytovci mají právo na ochranu svého přirozeného prostředí.
- 6) Kytovci mají právo, aby jim nebyla narušována jejich kultura.<sup>104</sup>

Podobná situace panuje i u povinností. Je pochopitelné, že zvířatům nemohou být uloženy žádné povinnosti, protože uložení povinností nedokážou žádným způsobem vnímat a chápat. Pro právo to opět není nijak nová situace. Opět se můžeme podívat na případ kojenců, případně pacientů v nevylicitelném vegetativním stádiu.

## 5.2. Právní jednání zvířat

Jedním z problémů, které by zavedení právní subjektivity pro (některá) zvířata přineslo, by byl způsob domáhání se práv. Zvíře pochopitelně nemůže svá práva uplatnit před soudem, to může pouze člověk.

Právo je pro situace, kdy subjekt práv není schopen právně jednat (například lidé s těžkou mentální retardací nebo malé děti) vybaveno institutem *zastoupení*, čili opatrovníka (jednatele). Jeho podstatou je, že za zastoupenou osobu je oprávněn právně jednat někdo jiný, ovšem práva a povinnosti vznikají přímo zastoupenému.

Právo zná i skupinu osob, u kterých je subjekt nesoucí právo oddělen od osoby opatrovníka: právnické osoby. Právnické osoby jakožto umělý útvar postrádají

<sup>104</sup> Declaration of Rights for Cetaceans: Whales and Dolphins. [on-line] [cit. 2016-11-28]. Dostupné z: <http://www.cetaceanrights.org/>.

právní subjektivitu, nemohou právně jednat, přesto se mohou u soudu domáhat svých práv, a to právě pomocí institutu zastoupení.

Případné rozšíření právní subjektivitě i na některá zvířata by tedy muselo být pevně svázáno s institutem opatrovníka. Toto řešení navrhuje například Georges Chapouthier: „*V praxi by se přiznání subjektivitě zvířatům a jejich zřejmá neschopnost hlásit se o svá práva mohly řešit stejně, jako je tomu například u nesvéprávných osob, které mají své zákonné zástupce.*“<sup>105</sup> S tím se pojí některé další otázky, na prvním místě ta, kdo by takovým opatrovníkem měl být.

Ve výše zmíněném případě lidí s těžkou mentální retardací a dětí právní systém předpokládá, že můžeme najít člena rodiny, o kterém se dá předpokládat, že bude jednat v nejlepším zájmu zastoupeného. To samozřejmě v praxi neplatí vždy, ale ve většině případů tento systém funguje, a pro případ očividného nesouladu stanoví některé pojistky.

Jistou paralelou člena rodiny by u zvířat mohla být osoba majitele. Je ovšem nemyslitelné, že by právě majitel mohl být tím nejlepším ochráncem zájmů zvířat. Koneckonců, právě proti majitelům je institut právní subjektivitě zvířat do značné míry směřován, neboť nejhrubší formy zneužívání zvířat se nedějí proti vůli jejich majitelů, ale ze strany jejich majitelů (v případě velkých opic například cirkusů či vivisekčních laboratoří, v případě kytovců vodních parků apod.). Navíc v případě zavedení právní subjektivitě zvířat by zvířata pojmově žádného majitele neměla, tudíž takové řešení nepřipadá v úvahu.

Dalším kandidátem by zřejmě byli ti, kdo projevili zájem a jistou fundovanost v oblasti ochrany zvířat, tedy organizace na ochranu zvířat. Takové řešení by ovšem vyvolalo značné kontroverze. Nikoliv neprávem by se šlo ptát: „*Proč by taková možnost měla být svěřována subjektům, které by práva zvířat chránily podle svých vlastních preferencí, svých možností a pravděpodobně v závislosti na*

<sup>105</sup> CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013, ISBN 978-80-7387-607-4, s. 54.

*atraktivitě zvoleného segmentu (např. cirkusy, farmové chovy apod.)? “<sup>106</sup> Ani nemluvě o tom, že pohled na to, co jsou nejlepší zájmy zvířat, se poměrně zásadně liší i mezi těmito organizacemi navzájem.*

Dále lze uvažovat o „rozšíření kompetencí některého z existujících správních orgánů, případně vytvoření nové instituce po vzoru specializovaných ombudsmanů a při správném nastavení procesních podmínek i zapojení veřejnosti“.<sup>107</sup> Např. v Rakousku existuje institut ombudsmana pro zvířata (*Tierschutz ombudsman*). Ten může iniciovat různá právní řízení ve věci ochrany zvířat a zúčastňovat se jich. Uvažovat by jistě šlo i o rozšíření kompetencí a pravomocí stávajících orgánů veřejné správy v oblasti ochrany zvířat, tedy např. krajské veterinární správy. Příkladem může být funkční praxe tzv. práv Matky Země. Například „podle dohody mezi Novým Zélandem a maorskými kmeny (*Maori iwi*) z roku 2012 je řeka *Whanganui* spolu se svými přítoky považována na subjekt práva, tedy za samostatnou bytost, které svědčí právo na celistvou, nerušenou existenci. Rozsah přiznaných práv, která hájí dva ochránci (po jednom za vládu a původní obyvatelstvo), odpovídá ochraně statusu i stavu řeky.“<sup>108</sup>

Je na místě také upozornit, že díky velmi omezenému rozsahu práv, kterými by zvířata disponovala (právo na život, právo na svobodu a právo nebýt mučen) by bylo nepoměrně snazší identifikovat, jaký postup je v souladu s nejlepším zájmem zvířat, než v případě lidí. „Pokud by například platilo, že omezení svobody [lidoopa] bez soudního příkazu je nezákonné, nemohli bychom dále tolerovat věznění opic v laboratořích nebo zoo. Jedinou rolí opatrovníka v takovém případě by bylo zajistit její okamžité propuštění. Samozřejmě, že by mohlo být nezbytné

<sup>106</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právnické* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1094.

<sup>107</sup> VOMÁČKA, Vojtěch. Za hranicí animal welfare: Matka Země a zvířecí superstar. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 590.

<sup>108</sup> Tamtéž.

*takové mimo-lidské zvíře resocializovat, ale o způsobu resocializace panuje mnohem méně sporů než o to, jestli mohou vůbec být vězněni, nebo nikoliv.*<sup>109</sup>

### 5.3. Právní odpovědnost zvířat

Za velký nedostatek konceptu udělení právní subjektivity zvířatům je považována nerovnováha mezi právy a povinnostmi, respektive to, že zvířeti nelze uložit povinnosti. *„Zvíře nemůže mít právo ani povinnost vůči ostatním zvířatům, není schopno ani nést povinnost nerušit lidské nositele obdobného práva v jeho výkonu. Proto v případě přiznání práv zvířatům, zvíře by mohlo mít pouze a výhradně ‚právo‘, kterému by odpovídala vždy jen povinnost člověka.*<sup>110</sup>

Koncept práv zvířat ovšem samozřejmě počítá s tím, že chování zvířat se může dostat do rozporu s právy lidí, a navrhuje pro tyto případy řešení. Deklarace práv lidoopů stanoví, že *„uvěznění toho, kdo se nedopustil žádného zločinu nebo kdo není trestně odpovědný, je dovoleno jen tehdy, když může být prokázáno, [...] že je to nutné, aby se společenství chránilo před svým příslušníkem, který by na svobodě jednoznačně představoval nebezpečí pro ostatní“.*<sup>111</sup> Jakkoliv by se to mohlo zdát, neuvažuje o trestní odpovědnosti zvířat.

Spoluautor deklarace jednoznačně říká, že *„jakkoliv jsou šimpanzi, gorily a orangutani inteligentní, neexistuje důkaz, že mají schopnost spáchat zločin, a v tomto smyslu by s nimi bylo jednáno jako s dětmi či mentálně retardovanými.*

<sup>109</sup> FRANCIONE, Gary. Personhood, Property and Legal Competence. In SINGER, Peter & CAVALIERI, Paola (eds.). *The Great Ape Project*. New York: St. Martin's Griffin, 1993, ISBN: 978-0312118181, s. 252.

<sup>110</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1093.

<sup>111</sup> ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. Myšlenky o rozšíření subjektu přirozených práv v Čechách. In *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2001, ISBN 80-210-2749-5, s. 192.



*Takové jednání je v souladu s využitím institutu opatrovníka jakožto instrumentu pro zasazení práv mimo-lidských velkých opic do právního systému.*“<sup>112</sup>

Se zvířaty, která by spáchala quasi-delikt, by tedy bylo zacházeno jako s nepřičetnými. V úvahu tak připadá určitá forma zabezpečovací detence nebo jiné ochranné opatření, které by zvířeti neumožnilo spáchat quasi-delikt znovu. U zvířat, která připadají v úvahu jako kandidáti na udělení právní subjektivity, se nadto počítá s tím, že budou vypuštěna do svého přirozeného prostředí (divočiny, oceánu) nebo pro tento účel zřízených rezervací, a nikoliv že budou s člověkem sdílet prostředí moderní civilizace. Konflikt práv by tak měl být pouze výjimečnou záležitostí.

Zbývá snad jen zodpovědět poněkud absurdní námitku, že v případě udělení právní subjektivity zvířatům a univerzální platnosti práva na život by právo zvíře zabít neměli ani jeho přirození mimolidské predátory<sup>113</sup>, případně, že by se zvířata vůči sobě navzájem směla chovat krutě a porušení práv ostatních zvířat by se jim nepřičítala.<sup>114</sup>

První námitka zřejmě míří na situaci, že by jedno zvíře s právní subjektivitou zabilo jiné zvíře s právní subjektivitou, a tudíž právem na život. Pokud bychom totiž uvažovali o přirozeném predátorovi mimo tento okruh, jde o naprosto stejnou situaci jako v případě, že je dnes zabít člověk jakýmkoliv svým přirozeným predátorem a nelze tak mluvit o porušení práva na život.

Peter Singer uvádí, že *„krátká a jednoduchá odpověď je ta, že jakmile se jednou vzdáme své ‚vlády‘ nad ostatními druhy, měli bychom mezi ně přestat zasahovat.*

<sup>112</sup> FRANCIONE, Gary. Personhood, Property and Legal Competence. In SINGER, Peter & CAVALIERI, Paola (eds.). *The Great Ape Project*. New York: St. Martin's Griffin, 1993, ISBN: 978-0312118181, s. 253.

<sup>113</sup> SMOLOVÁ, Olga. Great Ape Project a jeho reflexe ve Francii. In MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN 978-80-200-2601-9, s. 546.

<sup>114</sup> MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625, s. 1096.

[...] Podle záznamů z minulosti způsobí jakýkoliv zásah do ekologického systému ve velkém měřítku více škody než užítku. Alespoň z tohoto důvodu je pravda, že až na několik málo velmi omezených případů nemůžeme a neměli bychom řídit celou přírodu.<sup>115</sup>

Chování, které lze charakterizovat jako „kruté“, tedy zabíjení či ubližování bez zjevné příčiny, je navíc vlastní pouze lidskému druhu. Zvířata nikdy neloví z rozmaru či radosti nebo pro potěšení z lovu. Toho je schopen jenom člověk. Zvíře loví vždy jen, když má hlad, z čiré nutnosti. Několik málo popsaných případů zbytečné, instinkty či hladem nevysvětlitelné „krutosti“ ze strany zvířat (tedy zbytečného zabití, ať už jiných zvířat svého druhu, nebo člověka) bylo zřejmě způsobeno opět člověkem. Útočila zvířata traumatizovaná buď přímým útokem člověka (slůně, které přihlíželo kruté vraždě své matky lovcem pro trofej), nebo nepřímo poškozením či zničením jeho přirozeného životního prostředí. Predátoři také nikdy neloví a nezabíjí jedince vlastního druhu. Rituální souboje některých zvířat jen velmi zřídka končí smrtí – jejich pointou je ukázat dominanci, nikoliv zabít. Proto jim předchází rituály a varovné signály, jako je vrčení, cenění zubů apod., a souboje samotné, pokud na ně dojde, nejsou na život a na smrt.<sup>116</sup>

Z tohoto hlediska je proto nesmyslné vůbec o porušování práv zvířat mezi zvířaty navzájem vůbec uvažovat. Zvíře není za běžných okolností schopno porušit ani jedno z uvažovaných práv jiného zvířete. Ba dokonce, v případě kytovců a práv z Deklarace práv kytovců, by interpretace shledávající nutnost ochrany práv zvířat mezi sebou navzájem porušovala článek 6 této deklarace (Kytovci mají právo, aby jim nebyla narušována jejich kultura).

Pokud by, jak je psáno výše, kvůli působení člověka došlo k traumatizování konkrétního zvířete, šlo by snad ve výjimečných případech realizovat nějakou formu ochranného opatření zmíněnou výše. V ostatních případech je zasahování do přírodních zákonitostí vyloučeno. Myšlenka práv zvířat je snahou najít právní

<sup>115</sup> SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1, Praha: Práh, ISBN 80-7252-042-3, s. 239.

<sup>116</sup> MASSON, Jeffrey Moussaieff. *Bestie – Co nás zvířata mohou naučit o původu dobra a zla*. Praha: Baronet a.s., 2014, ISBN: 978-80-269-0039-9.

nástroj na osvobození zvířat z područí právního panství lidského druhu, nikoliv marnou snahou o diktování lidských pravidel přírodnímu řádu.

#### 5.4. Rozsah zvířecích adeptů na získání právní subjektivity

Je zřejmé, že i pokud přistoupíme na možnost přidělit zvířatům právní subjektivitu, nelze ji ani zdaleka přidělit *všem* živočišným druhům. Někde musí existovat dělicí linie, která zvířata rozdělí na ty, kterým právní subjektivita přidělena bude, a kterým nikoliv. Ani nejzapálenější obránci konceptu práv zvířat neprosazují jejich uplatnění například na hmyz.

Nikoliv překvapivě je tato dělicí linie předmětem sporu i mezi samotnými obhájci tohoto konceptu. Existují názory požadující přidělení právní subjektivity různým druhům včetně tzv. hospodářských zvířat, případně plošně všem savcům apod. Mezi nejvážnějšími kandidáty na přidělení právní subjektivity ovšem bezpochyby jsou lidoopi, tedy šimpanzi, gorily a orangutani, a kytovci, tedy velryby a delfíni.

Velké opice jsou nejčastěji zmiňovány proto, že jsou nejbližší člověku. „Z biologického úhlu pohledu může být rozdíl v DNA mezi dvěma lidmi 0,5 %. Mezi člověkem a šimpanzem je rozdíl pouze 1,23 %. Tuto shodu dokazuje například fakt, že šimpanzi mohou darovat krev člověku, a naopak.“<sup>117</sup> Patříme s nimi ostatně ke stejnému řádu (primáti) i podřádu (haplorrhini). Nejnovější studie pak hovoří dokonce o tom, že biologicky patříme ke stejnému rodu (*homo*) a navrhuje tak například gorilu klasifikovat jako *homo gorila*.

Podobnost najdeme i v chování, které jako lidé dokážeme velmi dobře chápat. Zejména jsou ovšem podobné člověku tím, že zcela prokazatelně mají vědomí (sebe sama). Kytovci sice nevypadají jako chlupatí lidé a jejich chování umíme obtížněji dekodovat, ale patří k velmi zkoumaným druhům a je rovněž nad jakoukoliv pochybnost prokázáno, že disponují vědomím sebe sama a také například relativně složitým jazykem.

<sup>117</sup> KELCH, Thomas. A Short History of (Mostly) Western Animal Law: Part II. *Animal Law Review*, 2012, Vol. 19, Is. 2, s. 362.

Žaloby o osvobození jedinců těchto druhů zvířat ze zajetí podané jejich vlastním jménem se zejména v posledních letech dostávají čas od času v oblasti angloamerického práva před soudy a dostává se jim velké publicity. Využíván je zpravidla writ (soudní příkaz) *habeas corpus*, tradiční procesní záruky osobních svobod. Ten je samozřejmě určen pouze osobám, nikoliv věcem. Zásadní spor se tedy vede o to, jaký je rozsah termínu *osoba* a zdali pod něj lze podřadit i velké opice příbuzné člověku. Soudy na tuto otázku až doposud odpovídají záporně, i když někteří právní teoretikové i soudci zastávají opačný názor.

Podle významného argentinského právníka, bývalého člena argentinského nejvyššího soudu a současného člena Interamerického soudu pro lidská práva při Organizaci amerických států Raúla Zaffaroniho, je na „základě dynamického, nikoliv statického výkladu práva nezbytné přiznat zvířatům status právního subjektu, protože mimo-lidským bytostem (zvířatům) práva náleží a jejich ochrana je povinností justice“.<sup>118</sup>

Odborník na bioetiku Joseph Fletcher navrhl v sedmdesátých letech seznam patnácti vlastností, kterými můžeme definovat lidskou osobu. Těmi jsou: minimální úroveň inteligence, vědomí sebe sama, schopnost sebekontroly, vědomí času, vědomí budoucnosti a minulosti, schopnost vztahů s ostatními, starost o ostatní, komunikace, zvědavost, změna a schopnost změny, rovnováha mezi racionalitou a pocity, odlišnost jedinců od druhých (idiosynkrazie) a funkční mozkovou kůra.<sup>119</sup> Moderní věda nám přesvědčivě ukazuje, že do této definice osoby se vejde celá řada zvířecích druhů, minimálně ty zmíněné výše (velké opice a kytovci), ale zřejmě i někteří ptáci (krkavcovití, papoušci, sloni). Nejspíše ovšem například i prasata.

Důvod, proč se někteří lidé usilující o udělení právní subjektivity zvířatům soustřeďují na velké opice a kytovce a nikoliv například na prasata, mohou být i strategické a praktické. Lze si představit, že nejvyšší (absolutní) ochrana velkých

<sup>118</sup> ZAFFARONI, E. Raúl et al. *La Pachamama y el humano*. Argentina: Colihue, 2011, s. 54.

<sup>119</sup> FLETCHER, Joseph. „Humanness“ in *Humanhood: Essays in Biomedical Ethics*. Buffalo: Prometheus, 1979, ISBN: 978-0879751128 s. 12–16.

opic či kytovců může být přijata bez nějakých zásadních dopadů na celou společnost. Ani jeden z těchto druhů se pro lidské zájmy nevyužívá masově, a ačkoliv jsou na ně navázána významná průmyslová odvětví (rybolov a testování na zvířatech), nejedná se o segment nějak významně provázaný s celou ekonomikou. Naproti tomu přidělení práva na život prasatům by vyžadovala zásadní strukturální změnu celého uspořádání společnosti.

## 6. Závěr

Inkorporace práv zvířat do právního řádu je možná, a to bez nepřekonatelných komplikací. Po právní stránce jsem neobjevil žádný zásadní argument, který by zavedení právní subjektivity zvířat činil natolik obtížným a komplikovaným, že by bylo prakticky znemožněno, nebo rovnou nemožné. Minimálně u některých druhů zvířat, zejména u těch nejvíce veřejně diskutovaných (tedy lidoopů a kytovců), jí nestojí v zásadě nic v cestě.

Na druhou stranu jsem nenarazil na žádný významnější právní argument, který by zásadně preferoval zavedení práv zvířat nad jinými způsoby ochrany, například cestou posilování stávající ochrany, zákazů určitého druhu zacházení, vytvoření specifické právní kategorie zvířat jakožto majetku se zvláštní veřejnoprávní ochranou, zakotvení ochrany zvířat na ústavní úrovni a dalších.

Argumenty pro zavedení právní subjektivity zvířat jsou po právní stránce paradoxně mnohem slabší než ty, které se vyrovnávají s argumenty proti jejímu zavedení a kterými se zabývám v další kapitole. V zásadě to ovšem není žádným překvapením. Zatímco o legislativně-technických koncepcích a detailech debatují zejména odborníci z řad právnické obce, širší témata jsou diskutována napříč disciplínami. Zásadní hlas pro zavedení právní subjektivity zvířat tak přichází zejména od filozofů, kteří z logiky věci neartikulují své postoje v právních termínech.

Zásadní argumenty pro zavedení práv zvířat dle mého názoru nejsou právní, nýbrž morální a politické. Vzhledem k tomu, že právo je do značné míry ovlivněno politikou, jsou tyto argumenty pro právo samozřejmě důležité a stojí za to se jimi zabývat *de lege ferenda*. Zatímco na čistě praktické úrovni je bezpochyby účelnější kráčet cestou zvyšování ochrany ve stávajících zákonech, z hlediska symbolické váhy má velký smysl se právy zvířat zabývat. Množství právní i mimoprávní literatury na toto téma je jasným ukazatelem, že ve společnosti nastal pohyb, který se dříve nebo později odrazí i v právu.

Z filozofického úhlu pohledu považuji argumenty pro přijetí práv (některých) zvířat ve světle poznatků moderní vědy za neoddiskutovatelné, proto se domnívám, že by se měly odrazit i v právu. Minimálně u těch druhů zvířat, u

kterých je nesporně prokázáno, že disponují vědomím, tedy u lidoopů a kytovců. Vzhledem k minimálnímu množství jedinců těchto druhů chovaných v našich podmínkách, a tudíž minimálnímu ekonomickému dopadu, by přiznání práv těmto skupinám zvířat bylo zajímavým gestem, kterým by Česká republika mohla jít světu příkladem.

Šlo by nicméně opravdu spíše o gesto. Pokusy na lidoopech v České republice podle údajů organizace Svoboda zvířat neprobíhají, neboť to je pro laboratoře příliš nákladné.<sup>120</sup> Legislativně to ovšem vyloučeno není. Lidoopi i kytovci se tak u nás nachází pouze v zoologických zahradách (jejich využívání v cirkusech je zakázáno). Do budoucna ovšem nemůžeme vyloučit podobné excesy, jakým byl například několik let starý případ, kdy podnikatel plánoval na pražské náplavce postavit delfinárium, vyřizoval si potřebná povolení pro jejich dovoz a již prodával lístky na plavání s delfíny. V případě zakotvení práv těchto zvířat by o podobných atrakcích nemohla být vůbec připuštěna debata či jednání s úřady.

Je také velmi pravděpodobné, že nové poznatky budou nejenom potvrzovat ty stávající, ale i přinášet nové a nové zarážející poznatky o tom, jak moc jsou tato zvířata podobná lidem a jak úžasné jsou jejich schopnosti, o kterých jsme neměli ani ponětí. A pokud se jejich vnímání, jejich osobnost tak podobá lidské, je neudržitelné, abychom se k nim chovali dosavadním způsobem.

Právo by na to mělo být připraveno reagovat a mít připravený způsob, jak se s novou situací vypořádat. Tím dle mého názoru je případné vytvoření nové kategorie osob v právním smyslu slova, zvířecí osoby (*animal person*), s velmi omezeným katalogem práv a svázané s osobou lidského opatrovníka nutného k jejich prosazení. Jejím cílem by byla maximalizace ochrany některých druhů zvířat za současného opuštění pojetí zvířat jako majetku.

Další otázkou je případné rozšiřování právní subjektivity zvířat na další druhy, a to podle aktuálního stavu vědeckého poznání. Ten by podle mého názoru mělo právo respektovat, hranice mezi druhy, které právo jako právní subjekt rozpozná, by proto měla být do budoucna elastická. V tomto kontextu je citlivá zejména

<sup>120</sup> Svoboda zvířat: situace v ČR. [on-line] [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <http://pokusynazviratech.cz/projekty/nejblizsi-pribuzni/127-257-situace-v-cr.htm>.

otázka tzv. hospodářských zvířat, tedy těch, která jsou v našem kulturním okruhu tradičně využívána člověkem.

Zde se domnívám, že právo nemůže nijak zásadním způsobem předbíhat společenské uvědomění a jít zásadním způsobem proti společenskému konsenzu. U tzv. hospodářských zvířat je nejprve potřeba vzdělávat společnost a předkládat jí argumenty, aby vzala za svůj názor, že i tato zvířata je potřeba chránit. V současné době tento názor není ani zdaleka široce, napříč společnostmi, přijímán. A domnívám se, že tato činnost úlohou právníků není.

Jako první krok k praktickému zvýšení standardu ochrany zvířat v České republice a jejího zajištění do budoucna je doporučeníhodné zakotvení ochrany práv zvířat na ústavní úrovni, a to ve spojení se solidními procesními zárukami na ochranu tohoto práva.

Protože ústavou chráněné zájmy mají stejnou hodnotu, znamenalo by to mimo jiné, že při konfliktu ochrany zvířat s jiným ústavou chráněným zájmem (typicky s právem na ochranu vlastnictví nebo již zmíněnou svobodou výkonu náboženství) by musel být uplatněn standardní princip proporcionality, což by nepochybně znamenalo vyšší záruky právní ochrany zvířat.

Kvalitní ochrana zvířat v praxi nám pak umožní vést nad případným zavedením práv zvířat solidní vědeckou debatu, která nebude poháněna okamžitou potřebou zlepšit současnou praxi, a najít to nejlepší a nejkvalitnější řešení, které bude solidním základem pro další vývoj právní úpravy.



## Použité prameny a literatura

### Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 246/1992 Sb., zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání
- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči
- Protokol č. 33 o ochraně a dobrých životních podmínkách zvířat, 1997. Úř. věst. C 321 E, 29. 12.
- Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Úř. věst. C 202, 7. 6. 2016
- Sněmovní tisk 362/0 – Vládní návrh na vydání zákona občanský zákoník: Důvodová zpráva
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
- Základní zákon Spolkové republiky Německo, článek 20a. [on-line]  
Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html#BJNR000010949BJNE003700314>

### Odborné publikace

- BEIRNE, Piers. *Confronting Animal Abuse*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2009, ISBN 978-0-7425-4743-8,
- BEKOFF, Marc a MEANEY, Carron A. *Encyclopedia of animal rights and animal welfare*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 1998, ISBN 0-313-29977-3.
- WAGMAN, Bruce A. *A Worldview of Animal Law*. Durham: Carolina Academic Press, 2011, ISBN 978-1-59460-462-1.
- DUBOIS, Laurent. *A Colony of Citizens: Revolution and Slave Emancipation in the French Caribbean, 1787–1804*. Chapel Hill: UNC Press Books, 2012, ISBN: 0-8078-2874-2.

- FLETCHER, Joseph. „*Humanness*“ in *Humanhood: Essays in Biomedical Ethics*. Buffalo: Prometheus, 1979, ISBN: 978-0879751128.
- FRANCIONE, Gary. *Animals, Property, and the Law*. Philadelphia: Temple University Press, 1995, ISBN: 978-1566392846.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-233-2.
- HURDÍK, Jan. *Osoba a její soukromoprávní postavení v měnícím se světě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, ISBN 80-210-3322-3.
- CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2013, ISBN 978-80-7387-607-4.
- KELCH, Thomas G. *Globalization and Animal Law. Comparative Law, International Law and International Trade*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011, ISBN: 9041133380.
- MASSON, Jeffrey Moussaieff. *Bestie – Co nás zvířata mohou naučit o původu dobra a zla*. Praha: Baronet a.s., 2014, ISBN: 978-80-269-0039-9.
- MICHEL, Margot and col. (eds.). *Animal law – Tier Und Recht: Developments and Perspectives in the 21st Century*. Gallen: Dike Verlag, 2012, ISBN: 978-3-03751-453-5.
- MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, ISBN: 978-80-200-2317-9.
- MÜLLEROVÁ, Hana, ČERNÝ, David, DOLEŽAL, Adam a kol. (eds.). *Kapitoly o právech zvířat: „my a oni“ z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, ISBN: 978-80-200-2601-9.
- PATTERSON, Charles. *Věčná Treblinka: Ve vztahu ke zvířatům jsme všichni nacisté*. Praha: Práh, 2003, ISBN: 80-7252-084-9.
- SAX, Boria. *Zvířata ve třetí říši: domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2003, ISBN: 80-86569-49-7.
- SCHAFFNER, Joan E. *An Introduction to Animals and the Law*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK, 2011, ISBN: 978-0-230-23563-2.
- SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Vyd. 1, Praha: Práh, ISBN 80-7252-042-3.

- SINGER, Peter & CAVALIERI, Paola (eds.). *The Great Ape Project*. New York: St. Martin's Griffin, 1993, ISBN: 978-0312118181.
- ŠIMÍČEK, Josef (ed.). *Deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2001, ISBN: 80-210-2749-5.
- VANDROVCOVÁ, Tereza. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton, 2011, ISBN: 97880-7387-456-8.
- WISE, Steven M. *Though the Heavens May Fall: The Landmark Trial That Led to the End of Human Slavery*. New York: Da Capo Press, 2006, ISBN: 978-0306814501.
- ZAFFARONI, E. Raúl et al. *La Pachamama y el humano*. Argentina: Colihue, 2011.

## Odborné články

- BÍLEK, M. a kol. Welfare ve stájích pro skot. Lektor Pavel Novák. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2002.
- DILLIARD, Carter. Empathy With Animals: A Litmus Test For Legal Personhood? *Animal Law Review*, Vol. 19, 2012.
- ELIÁŠ, Karel. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy* 4/2007, ISSN 1210-6410.
- KELCH, Thomas. A Short History of (Mostly) Western Animal Law: Part I. *Animal Law Review*, 2012, Vol. 19, Is. 1.
- KELCH, Thomas. A Short History of (Mostly) Western Animal Law: Part II. *Animal Law Review*, 2012, Vol. 19, Is. 2.
- MARK, Gregory A. The Personification of the Business Corporation in American Law. *University of Chicago Law Review*, 1987, Vol. 54, Is. 4.

- MÜLLEROVÁ, Hana. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník* č. 10/151. 2012. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, ISSN: 0231-6625.
- PEARSON, Susan J., 'The Inalienable Rights of the Beasts': Organized Animal Protection and the Language of Rights in America, 1865-1900. Northwestern University, 2007.
- WISE, Steven M. Nonhuman Rights to Personhood. *Pace Environmental Law Review*, 2013, Vol. 30, Is. 3.
- WISE, Steven. Legal Rights For Nonhuman Animals: The Case For Chimpanzees and Bonobos. 2 *Animal Law*, 1996, 179.
- WISE, Steven. Legal Personhood and the Nonhuman Rights Project. *Animal Law*, 2010, Vol. 17, Is. 1.

## Elektronické zdroje

- ČADOVÁ, Naděžda. Kožešinová zvířata pohledem české veřejnosti. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. Listopad 2015. Dostupné z: [http://www.protisrsti.cz/dokumenty/Zaverecna\\_zprava\\_CVVM\\_2015.pdf](http://www.protisrsti.cz/dokumenty/Zaverecna_zprava_CVVM_2015.pdf).
- Declaration of Rights for Cetaceans: Whales and Dolphins. Dostupné z: <http://www.cetaceanrights.org/>.
- Svoboda zvířat: situace v ČR. [on-line] Dostupné z: <http://pokusynazviratech.cz/projekty/nejblizsi-pribuzni/127-257-situace-v-cr.htm>.

## Seznam zkratek

ABGB	Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie)
ASPCA	American Society for the Prevention of Cruelty Animals
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FAWC	Farm Animal Welfare Council
GAP	Great Ape Project
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USA	United States of America

## Summary

The topic of my thesis is animal legal personality and consideration of advantages as well as negative aspects of introducing it into the Czech law. The aim of this work is to examine whether the animal legal personality is a solution that could lead to higher animal protection. In order to assess the benefits and risks of introducing legal personality of animals, I analyze the current legal status and investigate whether animals have any rights today. Furthermore, I concentrate on whether the integration of the legal personality of the animals into the legal system is at all possible, and seek such form that would make the integration acceptable.

The work is divided into six chapters. In the first chapter I examine the history of the legal protection of animals with a focus on its development in the Czech lands. The second chapter is a summary of current legislation of animal rights, especially in the Czech Republic but also in other European countries. There is a sub-chapter here dealing with international law that has a direct impact on the Czech law. In the last sub-chapter I seek an answer whether, according to the applicable law of the Czech Republic, the animals already have any rights today.

In the third chapter I consider possible forms of legal personality of the animals that could be implemented into the Czech law.

In chapter four I present the reasons behind the idea of animal rights and its introduction into practice, thus the background of addressing this issue. Moreover, I present opinions against this method of solving the protection of animals, especially the opinions of legal community.

The fifth chapter shows the very concept of legal personality of animals and its various aspects, mainly the necessary differences from the current form of legal personality, their rationale and consistency or inconsistency with the very concept of law. I present critical responses to the various aspects from the perspective of legal theory and applicable law.

In the sixth chapter I draw conclusions from the whole work and come up with proposals *de lege ferenda*.

## Advantages and risks of introducing animal legal personality into Czech law system

### Abstrakt v angličtině:

The topic of my thesis is animal legal personality and consideration of advantages as well as negative aspects of introducing it into the Czech law. The aim of this work is to examine whether the animal legal personality is a solution that could lead to higher animal protection. In order to assess the benefits and risks of introducing legal personality of animals, I analyze the current legal status and investigate whether animals have any rights today. Furthermore, I concentrate on whether the integration of the legal personality of the animals into the legal system is at all possible, and seek such form that would make the integration acceptable.

The work is divided into six chapters. In the first chapter I examine the history of the legal protection of animals with a focus on its development in the Czech lands. The second chapter is a summary of current legislation of animal rights, especially in the Czech Republic but also in other European countries. There is a sub-chapter here dealing with international law that has a direct impact on the Czech law. In the last sub-chapter I seek an answer whether, according to the applicable law of the Czech Republic, the animals already have any rights today.

In the third chapter I consider possible forms of legal personality of the animals that could be implemented into the Czech law.

In chapter four I present the reasons behind the idea of animal rights and its introduction into practice, thus the background of addressing this issue. Moreover, I present opinions against this method of solving the protection of animals, especially the opinions of legal community.

The fifth chapter shows the very concept of legal personality of animals and its various aspects, mainly the necessary differences from the current form of legal personality, their rationale and consistency or inconsistency with the very concept of law. I present critical responses to the various aspects from the perspective of legal theory and applicable law.

In the sixth chapter I draw conclusions from the whole work and come up with proposals *de lege ferenda*.

Klíčová slova v angličtině: animal legal personality, protection of animals

### Abstrakt v češtině:

Tématem mé diplomové práce je právní subjektivita zvířat a zvážení přínosů a negativ jejího zavedení do právního řádu České republiky.

V rámci práce hledám odpověď na otázku, zdali je právní subjektivita zvířat řešením, které povede k vyšší ochraně zvířat. Abych mohl porovnat přínosy a rizika zavedení právní subjektivity zvířat, analyzuji stávající právní stav a hledám odpověď na otázku, zdali zvířata už dnes práva nemají. Dále zjišťuji, zdali je integrace právní subjektivity zvířat do právního řádu vůbec možná, a hledám takovou její podobu, která by integraci do právního řádu umožňovala.

Práce je rozdělena na šest kapitol. V první kapitole prozkoumávám historii právní ochrany zvířat se zřetelem na její vývoj v českých zemích.

V kapitole druhé podávám přehled platné právní úpravy v oblasti práv zvířat, a to především v České republice, ale i dalších evropských zemích. Jednu podkapitolu zde věnuji mezinárodnímu právu, které má na české právo přímý dopad. V poslední podkapitole pak hledám odpověď na otázku, zda-li podle platné právní úpravy v České republice zvířata již nějaká práva mají.

Ve třetí kapitole se zabývám uvažovanými podobami právní subjektivity zvířat. Představuji v ní možné podoby, jakým právní subjektivitu zvířat do právního řádu zavést.

V kapitole čtvrté představuji důvody, které stojí za myšlenkou práv zvířat a jejím uváděním do praxe, tedy pozadí toho, proč se jí vůbec zabývat, a názory proti tomuto způsobu řešení ochrany zvířat především z oblasti právnické obce.

Ve páté kapitole představuji samotný koncept právní subjektivity zvířat a jeho jednotlivé aspekty, tedy především nutné odlišnosti od stávající podoby právní



subjektivity, jejich odůvodnění a soulad či nesoulad se samotným pojetím práva. Představuji a kritické reakce na její jednotlivé aspekty z pohledu právní teorie a platného práva.

V šesté kapitole vyvozuji z celé práce závěry a přicházím s návrhy *de lege ferenda*.

Klíčová slova v češtině: právní subjektivita zvířat, ochrana zvířat